

Az Egyház, mint szigetvilág

Jáki L. Szaniszló

(2006)

Angol eredetiből¹ fordította: Szabó László egyetemi tanár

Előszó

Az Egyháznak, mint szigetvilágnak a gondolata abban a bevezetőben található meg, amelyet 2001-ben írtam Newman *Essay on the Development of Christian Doctrine* című műve első kiadásának újra megjelentetésekor. Más kifejezésekhez hasonlóan az "Egyház szigetvilág" is csak egy részét ragadja meg annak a realitásnak, amelyet tükröz. A szigetek nem szükségszerűen képeznek koherens egészeket, míg a Katolikus Egyháznak a koherencia a fő fémjele.

Az Egyháznak ez a szemlélete uralta Newman elméjét, amikor az említett könyv csaknem egyharmadát annak szentelte, hogy három párhuzamot vonjon az Egyház első hat évszázadának és kora Katolikus Egyháznak három egymást követő fázisa között.

Az első párhuzam a Niceai Zsinat előtti Egyházra vonatkozott, amelyet szüntelenül üldözött a Római Birodalom. Bár úgy tűnhetne, hogy nincs párhuzam ezen Egyház és a Church of England között, amelyet az állam támogatását élvezte, a katolikusok üldözése mégis akaratlan szavazat volt Róma mellett.

A második párhuzamot Newman a negyedik és ötödik század, vagyis a nagy egyházatyák korának virágzó Egyháza és saját korának Római Egyháza között vont, amely a Katolikus Egyház központjának hirdette magát. Newman látta, hogy az az Egyház, amelyért szent Atanáz és egy századdal később Nagy szent Leó heroikusan harcolt, nem egy nagy összefüggő testnek, hanem inkább egy olyan hatalmas területnek felelt meg, amelyet sok helyen eretnek, főként ariánus egyesülések szakítottak meg.

Newman számára a helyzet nem tűnt különbözőnek akkor sem, amikor harmadikként párhuzamba állította korának Egyházával a hatodik és hetedik század Egyházát, amely messze volt attól, hogy a kereszténység legnagyobb összefüggő egyházi teste legyen, hiszen a katolikus szigeteket szinte elnyelte a nesztoriánusok és monofiziták tengere.

Míg Newman idejében még nagy katolikus területek voltak Európában, a szélesebb kép sok sziget együttesére emlékeztetett. Még inkább ez a helyzet napjainkban, olyan átalakulásra utalva, ami tenger változást jelent.

Európát előntötte a szekularizmus áradata. Fundamentalista protestánsok Közép- és Dél-Amerikát kedvező missziós területnek tekintik. A katolikusok többé nem jelentenek társadalmi erőt az Egyesült Államokban és Kanadában, amint az még egy félévszázaddal ezelőtt volt.

Ezt a lehangoló képet egyensúlyozza mindig új katolikus szigetek felmerülése a társadalmi züllés globális tengerében. Számos ilyen szigetnek a magjai olyan mai szentek, akik valamennyien hűségesek Rómához. Ezek bizonyítják az Egyház örökké friss életerejét, és valójában csak ez számít. Ennyit röviden az Egyháznak, mint koherens szigetsopornak az eszméjéről. Ezért ez képezi az egyetlen életbevágóan fontos egyházi entitást, amelyet érdemes figyelembe venni, mint művét egy isteni Megváltónak, aki a megtestesült koherencia.

2006, a Szent Kereszt Fölmagasztalásának Ünnepe [szeptember 14].

J. L. Sz.

¹ Stanley L. Jaki: Archipelago Church. Real View Book 2006. ISBN 978-0-9790577-0-0

Tenger változás

Amikor tenger változásról beszélünk, feltételezzük, hogy hatalmas és mély változásról van szó. Egy organizmus vagy organizáció esetében az ilyen változás nem hagyhatja változatlanul annak központi funkcióját sem, ami az Egyház esetében a szentmise. A vasárnapi plébániai mise olyan funkció, rítus, amelyről az észak-afrikai Abitinában 304-ben Diocletianus üldözése alatt a mártírok egy csoportjának a szóvivője azt mondta, hogy nem élhetnek “a vasárnapi rítus nélkül.” A pogány bíró további zaklatására a szóvivő éppen olyan ellentmondást nem tűrő volt: “A vasárnapi rítus nem hagyható el.” A mise valóban hűségesen ismétlődött az Egyház egész története során. Sőt, ennek a rítusnak a centrális része kezdettől fogva pontosan azokat a cselekményeket és szavakat tartalmazta, amelyekkel azt Szent Pál apostol az Első Korintusi Levélben leírta. Ebben a levélben, amely két évtizeddel azután íródott, hogy Krisztus a rítust az Utolsó Vacsorán végbevitte, Pál hangsúlyosan hivatkozott arra, amit Krisztus maga tett. Ezáltal Pál igazolni akarta azt az állítását, hogy mindaz, aki méltatlanul eszi az eucharisztikus kenyeret, Krisztus teste ellen vétkezik.

Krisztus ezen szavaihoz és cselekményeihez más szavak és szertartások csatlakoztak, először meglehetősen gyorsan, majd nagyon lassan. A mise azon központi részének rítusa, amelyet megelőznek különböző olvasmányok és imádságok, és követnek más imádságok, megtalálható már Szent Hippolitusz írásában a harmadik század elejéről. A második század közepén Szent Jusztinus vértanú *Apologia* c. művében felsorolta az eucharisztikus rítus minden részét, amint azt a későbbi századokban ünnepelték. A mise rítusa, ahogy a Tridenti Zsinat rögzítette, egy másfél évezredes lassú fejlődés kodifikálása. Erről a fejlődésről klasszikus beszámolót adott Joseph Jungmann atya *Missarum solemnia* (Misék ünneplése) (1953) c. művében. Amikor fölvázolta a római mise legkorábbi formájához kapcsolódó különböző kiegészítések történetét, Jungmann atya nem sugallt semmiféle radikális változást. A könyvének címében található “solemnia” szó inkább az állandóság érzését keltette. Az állandóságnak valami különös ünnepélyességet kell magába foglalnia. A tridenti mise rítusának mind a tartóssága, mind az ünnepélyesen szent jellege megjelenik a *Mediator Dei* enciklikában. A XII. Pius által kiadott enciklika nem tartalmazott semmi utalást arra, hogy Róma a mise rituáléjának alapos átalakítására készülne. Még kevésbé bátorította az enciklika a misének népszerű, sőt populista ünneppé változtatását.

Körülbelül ugyanebben az időben publikálta Msgr. Ronald A. Knox, az angolul beszélő világ egyik kiemelkedő konvertitája a huszadik század első felében, *The Mass in Slow Motion* (A mise lassú mozgásban) c. művét, a mise különböző részeinek mélyen tiszteletteljes kommentárját. Könyvének címe csaknem ellenprofétikus volt, és még inkább az volt egy kommentárja. Utalt arra a tényre, hogy a tridenti mise akkor már csaknem négy évszázada érvényben volt, és ez tiszteletreméltó időtartam még az Egyházban is, amely, minden más földi szervezettel eltérően, korát ezredévekben méri. Msgr. Knox valószínűtlennek tartotta, hogy egy ilyen mise a belátható jövőben változna. De már nem sokkal később a papnak a misét a néppel szembe fordulva kellett mondania, és ez az U-fordulat mindennél jobban jelezte a tenger változást.

A tridenti misébe korábban bevezetett változtatások csupán hozzáadások volt, így a Második Evangélium és az utána mondandó imádságok: három Üdvözlégység Mária, a Salve Regina és a Szent Mihály arkangyalhoz intézett könyörgés. Amint a kommunizmus és a náciizmus megjelenése megmutatta, ezek az imák és különösen Szent Mihály arkangyal segítségül hívása, valóban nagyon időszerűek voltak. Ami a Második Evangéliumot, vagyis Szent János evangéliumának első fejezetét illeti, benne a Megtestesülés fennkölt elbeszélése emlékeztette a hívőt arra, hogy a mise annak az aktusnak a megjelenítése, amelyet megtestesülése által akart végbevinni Isten Igéje, a Szentháromság Második Személye.

Ennyit a miséről, amint azt Msgr. Knox és az összes többi papok ünnepelték a hívők javára és változatlanul latinul. Bár a legtöbb hívő nem értette a latint, a celebráns szavait és cselekedeteit könnyen követhették a különböző anyanyelvű misekönyvekből, amelyek akkor már generációk óta hozzáférhetőek voltak. Alig volt katolikus imakönyv a mise rítusának teljes fordítása nélkül. Ezek az imakönyvek gyakran tartalmazták a vasárnapi szentleckéket és evangéliumokat is. Semmi sem lehetett távolabb az igazságtól, mint az a megjegyzés, hogy a hívőnek még föl kellett fedeznie a misét abban az időben, amikor Msgr. Knox nagyon téves jóslatát tette.

1957-ben bekövetkezett halála után tíz éven belül a mise olyan változáson ment keresztül, amely teljesen váratlan volt még a liturgikus mozgalom legvérmesebb támogatóinak is, jóllehet a mozgalom erőnek erejével dolgozott a két előző nemzedék alatt. Egészen hirtelen a latin nyelvet a népnyelvvel helyettesítették, a népnyelven mondott könyörgéseket viszont törölték. A Kelet felé történő nyitás részeként Róma azt gondolta, hogy elég csak röviden beszélni a Második Vatikáni Zsinat (a továbbiakban: Vatikán II) dokumentumaiban arról a szünet nélküli harcról, amelyet a világ folytat az Egyház ellen a világ végéig. Barátságos kijelentések és

a jóakarát kinyilvánításai viszont kötelezővé váltak minden oldalon. Amikor Mao pribékjei teljes erővel rohamoztak, sőt a Vörös Khmer és Pol Pot még megdöbbentőbb akcióikkal csatlakoztak hozzájuk, Szent Mihály segítségül hívása sértőnek tűnhetett, a békegalambra hivatkozva, amelyet minden utcákon látni lehetett.

Bár a mise étkezés, még pedig áldozati étkezés, a közös étkezés testvéri kellemsége vált hangsúlyossá. Ezt az eltolódást nem lehetett fölfedezni abban a legmonumentálisabb változásban, amit három új kánon hozzáadása jelentett a régi római kánonhoz. Ez utóbbi lényegében már a negyedik század végén megvolt a misében. A változás kommentálásra készítette a TIME magazint, amely akkor még az erkölcsileg és kulturálisan felelős tulajdonos, Mr. Henry Luce kezében volt. A katolikus liturgia, írta a TIME, mozdulatlanul látszik, de ha változik, akkor *valóban* változik.

Ezeknek a további kánonoknak a bevezetése mégsem jelentett valódi változást. Az átváltoztatás szavai minden kánonban pontosan ugyanazok, és nem változnak a három szinoptikus evangéliumban található csekély variációknak megfelelően. Ez volt a jel Róma részéről, hogy a változás nem drasztikus, és a pasztorális törődésnek is jele. Nem kell papnak lenni annak realizálásához, hogy csekély variációk a legfontosabb mondatokban pillanatnyi zavart okozhatnak a celebráns részéről. Ugyanezt feltételezve, a kánon további részeibe bevezetett változások bármely érzékeny papban még hálát is ébreszthettek. A nap-nap után mondott ugyanazon hosszú imádság recitálása könnyen tompíthatja a szavak és mondatok iránti figyelmet, bármilyen mély is a jelentőségük. Csak egyetérteni lehet azzal a pappal, aki, amikor szüklátóköri hívei az újonnan bevezetett kánonok védelmére ösztönözték, azt javasolta, hogy minden reggel ugyanazt a gyönyörű költeményt recitálják. Igaza volt, amikor azt gondolta, hogy egy hét múlva unalmat éreznének, és egy hónap múlva ellenérzésük lenne. A négy kánon, amelyhez néhány év múlva ötödikként a kiengesztelés kánonja is csatlakozott, csak örömet okozhatott az erre érzékenyeknek.

Az érzékenyek soraiban alig volt olyan, aki úgy gondolta volna, hogy a mise csak akkor érvényes, ha benne mindent latinul mondanak. Mégis igazuk volt, amikor azt érezték, még pedig nagyon erősen, hogy a mise népnyelven történő ünneplése nagyban megfosztja a misét szent jellegétől. Sajnos a *Latin Mass* (Latin Mise) című havilap kiadója nem fogadta kedvezően azt a javaslatot, hogy változtassák "Szent Misére" a címét ennek a havilapnak, amely a Latin misét kulturális jelszónak tekintette. A változtatás nagyban segítette volna ellensúlyozni az összes elképzelhető rítusok legszentebbikének gyakorlati "szekularizációját" vagy "naturalizációját". Természetesen bizonyos jó érzésre vall, ha nem látunk semmi szertelent Pio Atya azon megjegyzésében, hogy könnyebb lenne a Földnek Nap, mint szentmise nélkül folytatnia az útját. Mégis az emberiség bizonyára rosszabbra jutott volna Jézus megváltó halála nélkül, amely minden egyes misében szentségileg megjelenik.

Helytelen lenne azt gondolni, hogy a mise új rendjének bevezetése előtt, Pio Atya misztikus hevületével vagy az éppen csak buzgó papok buzgóságával mondta minden pap a misét. Kevés dolog lenne félrevezetőbb, mint azt képzelni, hogy a régi római rítus hiánytalan összeszedettség jele volt a celebráns és a hívők részéről. De az új miserend bevezetése előtt a celebránst arra oktatták, hogy mondja el a mise előtti és utáni sajátos imákat, és ezáltal hangolja elméjét arra a félelmetes rítusra, amit bemutatni készül, vagy éppen bemutatott. Most rohannia kell a templom bejáratához, hogy üdvözölje a plébánia híveit. Ez utóbbiak közül kevesen maradnak vissza, hogy bizonyos hálaadó imákat elmondjanak a befogadott Eucharisziáért, amit manapság szinte mindenki magához vesz.

Szent Alfonz megbüntette azon papjait, akik a tridenti misét tizenöt perc alatt elmondták. Ha a második kánont mondjuk, a mise még rohanás nélkül is alig vesz igénybe többet ennél. Mégis van idő hirdetésekre és prédikációs kommentárookra, amelyeknek alig van kapcsolatuk a misével, vagyis a fennkölt áldozattal és azon jelenlevők szükségleteivel, akik részesei akarnak lenni. Kevés vagy alig valami hangzott el az elmúlt negyven évben abban az összefüggésben a miséről, hogy annak célja a hívőt készsége tenni a Krisztussal történő együttes megfeszítettségre és ezáltal hozzájárulni ahhoz a magatartáshoz, amit Szent Pál fejtett ki a Kolosszeieknek írt Levélben. Itt kifejezte azt a készsége, hogy még többet szenvedjen, és szenvedéseivel beteljesítse Krisztus szenvedésének mértékét (Kol 1,24).

Pál egyetlen más kijelentése sem volt tömörebben keresztény és eucharisztikusan pontosabb, mint az, hogy a mise nem egyszerűen egy rítus, hanem *a* megváltó rítus. Pál kijelentése sokkal többet hangsúlyoz, mint a jótettek értékét, egy olyan kérdést, amit minden érzékeny protestáns érez, amikor szembesül ezzel a szöveggel. Azon mód puszta gondolatának, amellyel Jézus megváltott minket, elégségesnek kellene lennie, hogy emlékeztessen minket: a keresztények megváltása nem érhető el egy olyan cselekménnyel, amelynek főcélja a tetszés. Az új rend életbeléptetése hozzájárult olyan álmokhoz, hogy az üdvözülés fájdalom nélkül elérhető, mintha a saját üdvösségén való munkálkodás jainélküli ragtapasz alkalmazása lehetne. Hosszú utat tettünk meg Pál szavaitól, amelyeket az üdvösségünkért kifejtett, félelem és remegés nélküli munkáról mondott.

Negyven évvel a Vatikán II után legmagasabb helyről emlékeztetők hangzottak el arról, hogy a feszületnek centrális helyet kell elfoglalni az oltáron. Aligha lett volna szükség az ilyen emlékeztetőkre, ha a főoltáron a

feszületet nem helyettesítették volna egy csupasz kereszttel, amely így egyes esetekben csaknem észrevehetetlenné vált. A kereszt pusztá dísszé, és időnként igen helytelen dísszé válhat bizonyos körülmények között, például mély dekoltázsban. De még merész nők is visszahőkölnek attól, hogy félmeztelen mellükre nem egy pusztá keresztet, hanem egy kis feszületet tegyenek.

Hogy áldozásnál a hívők többé nem térdelnek, hanem állnak, és valójában alig állnak meg, amikor az átváltoztatott ostyát kezükből szájukba helyezik, csak egy része a gondolkodás azon új irányzatának, amely az üdvözülést keresztre feszítés nélkül gondolja el. Az áldoztatórács általános eltávolítása, amely halvány célzás alakjában sem található a Vatikán II dokumentumaiban, talán a legkevésbé kívánatos változás, amely a Zsinat nyomán bevezetésre került. Már sokkal korábban minden érzékeny plébános megfelelő könnyítést tudott találni azon hívők esetében, akik áldozás közben nem tudnak letérdelni. A hívők nagy többsége részére viszont, akik a szent Ostyát térdelve fogadják, ez hatalmas emlékeztető volt, hogy részei valami egészen rendkívülinek. Végül is kevés ember ereszkedik térdre még akkor is, amikor megkéri leendő házastársa kezét. A Vatikán II előtti időkben nem találtak a lelkipásztorok mise után átváltoztatott ostyákat a padosorokban. De ki tudja-e fejezni az ezen szentségtöréssel kapcsolatos gyalázatot az a lelkipásztor, aki mise előtt T-trikóban látható, és csupasz jobb karjával a szentségházra támaszkodik, amit a liturgikus haladás nevében a szentély és a sekrestyebejárat közötti keskeny falba száműztek?

A szentségház eltávolítása a főoltárról egy zugba vagy részbe jól szolgálta, VI. Pál pápa szomorú kifejezésével szólva, "az Egyház belülről történő protestantizálását." Az Oltáriszentség ünnepélyes kihelyezése majdnem teljesen megszűnt. Egy bíboros érsek az Eucharisziáról szóló pásztorlevelében Jézus reális jelenlétét csak lábjegyzetben említette. Egy másik eminenciás egy ünnepi alkalommal az Eucharisziáról szóló beszédében csak futólag szólt az átlényegülés lényegéről, jöllehet e nélkül nincs mise, nincs eucharisztikus áldozat. A katolikusok új generációja nőtt föl, és most jön a második, akit zavarba ejt a reális jelenlétre vonatkozó hivatkozás. Annak, aki az új rend bevezetése előtt élte papságának első húsz évét, ezek a jelzések tenger változás mutatói, amelyek az Egyház legcentrálisabb funkciójára vonatkoznak.

Nincs választási lehetőség egy ilyen változásra a Második Kánonban, amelynek szövege eredetileg nem latin, hanem görög volt. Emlékeznünk kell arra, hogy Rómában a misét görögül mondták, és csak Viktor pápa (+199) tért át a latinra. Ennek a kánonnak a régi eredete nem csillapította le azok érzéseit, akik árulásnak tekintették a latin eltörlését a mise rítusában. Mégis a Vatikán II nem irányozta elő a teljes körű áttérést a latinról a népnyelvire. A Vatikán II dokumentumai még azt írták elő, hogy ha vasárnap három mise van egy plébániatemplomban, az egyiket latinul kell mondani. Amint a Zsinat véget ért, az amerikai püspökök gyakorlatilag eltörölték a latint. A lárma a népnyelvért fülsiketítő volt olyan helyeken is, amelyek hosszú órákra csendnek voltak szánva. XXIII. János pápa, aki értesül a népnyelvi követelésről, hiába könyörgött a montecassinoi bencéseknek, hogy celebrálják a liturgiát a régi római rítus szerint. Még a szerzetesek is a "néppel" akartak lenni, vagy talán úgy vélték, hogy a latin ódivatú lett.

A populizmus ellenállhatatlan irányvonallá vált. Hirtelen a nép azt gondolta, hogy mindent tud. A laikusok feje körül dicsfény jelent meg, amely fényt árasztott a lelki életre a jó iránti tisztelet és a doktrinális tanítás ragyogása nélkül. Míg ebben az időben az újonnan "fölkent" laicitás még emlékezett a Kis Katekizmus mintegy kétszáz kérdésére és feleletére, hamarosan divat lett az elemi iskolákban elvetni a tanítás memorizálását, mint valami, a gyerek kreativitására veszélyes dolgot. A színezd ki magad katekizmus módszere az analfabéták új generációját eredményezte, és soraikból jöttek azok a seminaristák, akik aztán papok, sőt egyesek közülük püspökök lettek. Némelyikük tanácstalan lesz, ha a hit alapjai kerülnek szóba, és amikor fölszednek egy teológiai tanácsadót, a tanács olykor rosszabb, mint a tanácstalanság.

Nem a Katolikus Egyház viseli a fő felelősséget az intellektuális üzenetek növekvő képi átviteléért, egy olyan technikáért, amely gyorsan csökkentette a szavak tagolt használatát, vagyis a tömör mondatban fogalmazott beszédet. A régi kívülről megtanulás a fiataloknak adott egy sor, bár elemi, de jól megformált mondatot, az új módszer viszont alkalmatlanná tette elméjüket először a főiskolai, azután a kollégiumi és egyetemi szintű tanulásra. Míg a természettudományok területe részben megbirkózott ezzel, mert ott a számokon és adatokon van a hangsúly, óriási lett a romlás a társadalomtudományokban, ideértve a teológiát vagy vallási tanulmányokat is, ahol az üzenetet inkább szavak, mint számok közvetítik. A Gergely Egyetemen *summa cum laude* teológiai doktorátust kezdtek adni olyanoknak, akik latinban nem voltak folyékonyak, a görögül alig tudták, a héberben pedig csak a betűket ismerték. A megokolás az volt, hogy lent a hallban mindig lehetett találni egy görög specialistát, ha konzultációra volt szükség. Csak néhány héttel ezelőtt hallottam egy "analitikus tomizmusról" szóló konferenciáról, amit olyan valaki szervezett, aki Aquinói Szent Tamást csak angolul tudta olvasni. Ez a teológiai analfabetizmus elég rossz, de még rosszabb, hogy "tomistáknak" a legcsekélyebb mértékben sem volt rossz érzése emiatt.

A nagyobb szervezetekhez hasonlóan, a Katolikus Egyház is működésképes maradt, mert egy jól képzett, de zsugorodó elit hordja a terhet, míg a "tanultak" nagy többsége mechanikát csinál számítógépen, amelynek gyakran értelmességet tulajdonítanak. Mégis más vállalkozásokkal ellentétben, a Katolikus Egyházat gigantikus

felelősség terheli. A populizmus, amely "Isten vándorló népének" címkéje alatt alakult ki, olyan módszerekben nyilvánul meg, amelyek a katolikus hit igazi magját sújtják újra meg újra. Túlságosan gyakran hasonlít a vándorló nép azokra, akiket a próféta megbélyegzett, mint olyanokat, akik leültek enni, és aztán fölálltak játszani.

Az újdonság most az, hogy a nép olyan a dallamokat és szövegeket énekel, amelyeknek kevés közül van a katolikus vallás sajátosságaihoz. E sajátosságok közül a legdöntőbb a bűn vagy inkább a bűn iránti érzék. Az igazi vallás, amint azt Newman folyamatosan hangsúlyozta, a bűn iránti élénk érzékből származik, és ez tartja életben a megváltás iránti vágyat. E nélkül az Üdvözítőnek a megtérésre, az ember lelkének és szívének mélyreható megváltoztatására (*metanoia*) szóló felhívása nem találhat visszhangra. De a bűn iránti érzék, amely annyira gyenge, hogy gyakorlatilag kiüresítette gyóntantőszékeinket, alig érdemli meg ezt a nevet.

Az új módszerek, mint a szemtől szembe gyónások és a nyilvános kiengesztelési szertartások, nem feleltek meg céljuknak. Példaként említsünk meg egy szélteben hirdetett kiengesztelődési szertartást Washington DC egyik nagy és jómódú plébániáján, ahová az új lelkipásztor tíz papot hívott meg gyóntatni. Csak hat hívó vette igénybe. Következő vasárnap a lelkipásztor gúnyos hangon gratulált a plébániának szentségéhez. Talán mérlegelnie kellett volna azt a tényt, hogy szokássá lett gyónásnak tekinteni a mise bevezető bűnbánati rítusát. Ez részben azért történt, mert a bocsánatos és halálos bűnök közötti megkülönböztetés tudata sokak lelkében elhalványult. Sőt sokan gondolják, hogy a nyersen halálos bűnök csak bocsánatosak, ha egyáltalán bűnök. És ez akkor történik, amikor a tipikus tévéprogramok tudatos eszközök olyan vágyak felkeltésére, amelyekről Jézus azt mondta, hogy beleegyezésük egyenértékű a házasságtöréssel. Egy katolikus elszörnyülködött, amikor Jézus szavait idéztem annak megindokolására, hogy azért utasítottam el egy karácsonyi vacsorára szóló meghívást, mert arra egy homoszexuális pár is meg volt hívva.

Nem sok értelme van az ember esendőségéről beszélni, amikor hajdani bukását megszentelt helyeken is lekicsinylik. Biztosan ilyennek számít egy lelkipásztor ház, amely magát Manrézának hívja. De mit gondoljon egy átlagos hívó, amikor egy ilyen helyen azt mondják neki, hogy az eredeti bűn dogmáját már nem kell komolyan venni. Szeminaristák, egy vagy két évvel szentelésük előtt, keresik a szavakat, amikor az eredeti bűn négy másodlagos következményéről (az értelem elhomályosulása, az akarat meggyengülése, szenvedések és halál) kérdezik őket, amelyeket negyven évvel ezelőtt fújtak a katolikus plébániai iskolákban nevelt gyerekek.

Az ilyen részletekkel szembeni reakció, és itt csak néhány példát említettünk, indokolja annak a könyvnek a megjelenését, amelyet egy áttért laikus írt *Has the Catholic Church Gone Mad?* (Megbolondult a Katolikus Egyház?) címmel. Körülbelül abban az időben egy püspök, még pedig egy szentéletű, publikált egy könyvet *Athanasius* címmel, és ez a cím emlékeztetett a világgal szembeni (*contra mundum*) heroikus helytállásra. Gruber püspök arra figyelmeztetett, hogy nem a pogány világ volt az, amely ellen Atanáz fellépett, hanem a keresztény világ, amelyben hirtelen sokan Arius tévedésének fő kelepccéjébe estek. Ez a mindig jelenlevő csábítása a puszta naturalizmusnak. Bajnokai ma azt tartják, hogy nincs semmi valóban rossz az emberi természetben, amely nem bukott és ezért nem is szorul isteni megváltóra. Arius számára Krisztus nagy, sőt a legnagyobb példakép volt, de nem Isten Fia, akit az Atya küldött, hogy megváltsa az emberiséget a bűntől. Most ha valaki, és ez volt a helyzet Ariusszal és az ariánusokkal, nem érezte az üdvözülés szükségességét, akkor egyedül az volt logikus, hogy minden lehetséges verbális trükkel kisebbitse Jézust, az Üdvözítőt, bárha a legfőbb példaképnek is tartja. Tegyük hozzá, hogy a női aktivisták Arius környezetében és korai támogatói között nagyon nevezetesek voltak.

A feminizmus behatolása a Vatikán II utáni Egyházba nem volt jelentéktelen a tenger változás között. Az apácák között a zajongás a papságért egyre fülsiketítőbb lett azokban a rendekben is, amelyek a hűség modelljeinek számítottak, legalább is kívülről nézve, amint az kiderült. Különben nem következett volna be magatartásukban egy száznolcva fokos változás csaknem máról holnapra. Egy esetben duzzogó hallgatás volt a válasz arra a figyelmeztetésre, hogy a pápaság elvághatja a további tiltakozásokat, éppúgy, amint lehetséges elvágni az obstrukciókat az Egyesült Államok Szenátusában. Világos jele volt annak, hogy a pápaság tévedhetetlen tekintélyébe vetett hit a nullához közeledik egy olyan apácarendben, ahol szerettek arról beszélni, hogy ők a jezsuiták női hasonmásai.

Igen, Jézus Társaságára, minden józan katolikusnak intenzív csodálattal kellene néznie, ahogy azt egy nem-hívó angol esszéista, Thomas Babington Macaulay hangoztatta másfél századdal korábban. A Vatikán II kezdetén számuk harmincnolcezer volt, ma alig több mint húszezer, jóval több, mint hatvanéves átlagéletkorral. Demográfusok számára ez a változás a lehetséges kihalás jele. A katolikusok számára, akik tudatában vannak a szentek közbejárásának, még egy ilyen komor jel sem olyan kézírás a falon, amely megrémítette Baltázár királyt, amikor meglátta magával szemben megjelenni a szavakat "mené, tekél, parszin", és értesült Dániel próféta tolmácsolásában végzetes jelentésükről.

Mert ha valaki hisz az örök életben, és tud valamit a jezsuitákról, akik kitűntek a lelki életben és az intellektuális apostolkodásban több mint egy generációval korábban, annak az elhunytak hosszú listája sokkal többet számít, mint az élők rövid listája. Ilyen hosszú lista olvasható a fehér sírkövekkel megjelölt sírokon

abban a temetőben, amely a nagy jezsuita rendház ligetében Wernersville-ben, a Pennsylvania állambeli kisváros Reading közelében található. Az épület a korai 1920-as években épült egy görög Xi (Ξ) alakjában, a középpontban egy hosszú egységgel, amelyhez három párhuzamos szárny csatlakozott. A ház otthont adott körülbelül kétszáz jezsuita skolasztikusnak és visszavonulási helyként szolgált idősebb jezsuitáknak. Az egyik sírban nyugszik Ciszek atya, aki huszonhárom évet töltött szovjet börtönökben, és miután kiszabadult, könyvet írt *Istennel Oroszországban* címmel. Ciszek atya már a tiszteletreméltók sorában van, és nevéhez sok más név csatolható, hogy igazolja a hivatkozást Ábrahámnak egy Istenhez intézett kérésére, aki kész volt azt figyelembe venni, ha csak tíz igaz is található lett volna Sodoma és Gomorra városában.

Sok más példás jezsuita van az utóbbi években elhunytak és a még élők között. De az is nyílt titok, hogy a *Humanae vitae* érvényességével szembeni teológiai ostromban a jezsuita erkölcs-teológusok az élvonalban voltak. Nem volt számukra probléma négy vagy öt erkölcs-teológust találni, akik nem értettek egyet az enciklikával. Eljárásuk büntetlenségét jóváhagyásnak vették, és fölhasználták annak a szabálynak az igazolására, amely szerint, ha sokan egyetértenek, nézetük valószínűleg igaz véleményt képez, és ezen az alapon formálhatja lelkiismeretüket. Számatalan hívó kapott a gyóntatószékben ilyenfajta jóváhagyást fogamzásellenes gyakorlatához. Közben a Szentszék újra és újra támogatta a *Humanae vitae*-t, de a szóbeli támogatás csak helyel-közzel egészült ki az egyet nem értőkkel szembeni fegyvelmezéssel.

Amikor 1968-ban ez az enciklika megjelent, a *National Review*, azoknak a katolikusoknak a heti bibliája, akiknek hitvallása a kapitalista gazdaságba vetett hittel kezdődik, a következő fejléccel jelent meg: "Mater sē, magistra no!" Ez a "lojális egyetnemértők" túlságosan is világos formulája. Egy új korszak hajnalodott, amely többé nem akart emlékezni az elemi logikára és a kör négyesítésének lehetetlenségére, feltéve, hogy így el tudja altatni lelkiismeretét. Elfelejtődött továbbá, hogy a tudatos egyetnemértés Róma tekintélyi hangjával olyan magatartást eredményez, ami a protestáns szubjektívizmus fémjelzése. Az "új" teológiában a szubjektívizmust, amely gyakran a relativizmus mezét ölti föl, az emberi teljességre vonatkozó hivatkozások bősége igazolja, és az üdvözülés keresztény üzenetének olyan átszabása támasztja alá, ami az önmegvalósításról szól. Ebben a teológiában a legnagyobb rossz a szenvedés, nélkülözéssel vagy anélkül és a legfőbb jó olyan eszközök használata, amelyekkel a szenvedés csökkenthető, vagy egyszerűen felszámolható. Nem csoda, hogy a Jézus szenvedéséről szóló elmélkedések többé nem képeznek olyan központi helyet a katolikus imádságos könyvekben, mint a Vatikán II előtt. Hogy ezt lássuk, elég összehasonlítani egy tipikus, 1964 előtt kiadott katolikus imakönyvet a Vatikán II utáni változataival.

E változás áldozatainak egyike, egy valóban tenger változás volt az, ami a Szent Szív iránti tisztelettel történt. Csak hat évvel a Vatikán II megnyitása előtt XII. Piusz pápa kiadta *Hauretis aquas* kezdetű enciklikáját a Szent Szív tiszteletéről. Ez az enciklika talán a modern idők legfinomabb és legmélyebb teológiai enciklikája. Lezárta azt a kérdést, hogy valójában mi képezi ennek a tiszteletnek a tárgyát, de súlyos figyelmeztetéseket is tartalmazott azoknak, akik egyre elégedetlenebbek voltak ezzel a tisztelettel, különböző ürügyekre hivatkozva. Ezek egyike volt, hogy nőies, alkalmatlan a modern időkben; a másik az, hogy mentes a küzdéstől, a katonás szellemtől, ami nagyon szükséges a nagy konfrontációk korában. Közvetlenül az enciklika publikálása után hatalmas kommentárra vállalkoztak legtöbbszörre vezető jezsuita teológusok. Írásaikat két vastag kötetben latinul adták ki, amit egyre kevesebb egyházi ember olvas folyékonyan még Rómában is.

A *Haurietis aquas* ötvenedik évfordulóján XVI. Benedek pápa levelet intézett a Jézus Társasága generálisához. Benedek pápa is figyelmeztetett arra, hogy ennek a tiszteletnek az elhanyagolása elősegítette az önteltség veszélyét. Lehetetlen lenne egyetlen kifejezésben jobban közvetíteni megbízhatatlanságát az "új" teológiának, amely annyira elhatárolódik teológiában és spiritualitásban a Vatikán II előtti publikációktól.

Az "új" spiritualitás és teológia nem jelentett gátat azon kísértések támadásával szemben, amelyek során valaki papságát nagyvonalúan egy feleségre vagy valami sokkal rosszabbra cseréli. Egy vezető Vatikán II előtti szekuláris enciklopédia elismerte, hogy a cölibátus törvényének példamutató megtartása természetes a katolikus klérusban. A Vatikán II után általánosan elterjedt az a nézet a katolikus papok között, hogy a cölibátust hamarosan föloldják, részben, mivel hirtelen lehetségessé vált könnyen megszerezni a föloldást, a házassághoz való joggal együtt, ami biztosan tenger változás a korábbi fegyvelmezéssel szemben. Biztos, hogy csak veszettül antikatólikus médiumok játszották föl, a legutóbbi évekhez hasonlóan, a viszonylag igen kisszámú papot, akik vétkesnek találtattak a pedofiliában. Egy szót sem szóltak arról a tényről, hogy a pedofília kétszer olyan gyakori volt a nős protestáns lelkipásztoroknál, mint a cölibátusban élő katolikus papok között.

A szekuláris médiumok lennének az utolsó, akik valami kínosat találnának a katolikus papok éves lelkigyakorlatainak új formáiban. Egy főegyházmegyében egy ilyen lelkigyakorlat helye egy plüss szálloda volt az Adirondackban (hegység az USA-ban). Négy lelkigyakorlat-vezetőt hívtak meg, így bármelyik pap kedvére való beszédsorozatot találhatott. Ennek az új teológiának a dédelgetésére, mindennap gondoskodás történt egy kellemes óráról bőséges bársozálattal. A klérus ezen "spirituális" felüdülésének a pénzügyi terheit a padosorokban ülő hívőknek kellett viselniük. Hogy Vianney Szent János, ezen főegyházmege szemináriumának védőszentje mit gondolt volna erről, az nem lehetett volna titok bárki előtt, aki ismerte azt az engesztelhetetlen

harcot, amit ez a szent folytatott a kis Ars városában működő négy kocsmá ellen. Sikerült valamennyit bezáratnia.

Amikor az 1980-as évek végén ennek a szemináriumnak a hivatalos meglátogatására került sor egy három amerikai püspökből álló pápai bizottság részéről, ordináriusa utasította a szeminárium rektorát, hogy vezessen be napirendet, ami nem kevés szeminarista számára nagyon drasztikus újdonságot tartalmazott. Ezen túl reggel fél kilenckor közös imádságra kellett megjeleníteniük. A szekuláris médiumok úgy találták volna, hogy ez az ő malmaikra hajtja a vizet. Úgy látszik, ismerik, legalább is tudat alatt, Eduard Gibbonnak, minden keresztény dolog nagy kigúnyolójának egy mondását, amely szerint a *filozófok* (Gibbon ma szekularista gururól beszélne) semmitől se féljenek jobban, mint a szent papok hatásától, akik nehéz napjaikat hajnalhasadáskor, vagy még korábban kezdik.

Gibbon mondása *The Decline and Fall of the Roman Empire* (A római birodalom hanyatlása és bukása) című művében található. Ő az "új" teológia derék képviselőinél sokkal jobban tudta, hogy csak a szent papok tudják megmenteni az Egyházat a hanyatlástól. Az igazi papi szentségről kevés szó esett, amikor az 1950-es években Suhard bíboros kiadta a *L'essor et déclin de l'Église* (Az Egyház felemelkedése és hanyatlása) című pásztorlevelét, amit sok haladó úgy üdvözölt, mintha szentírás volna. Üzenete azonban egészen nemszentírási volt: az Egyház fölvirágzásának főként szociológiai megfontolásokon kellene alapulnia ahhoz, hogy "sikeressé" legyen a világban.

E megfontolások nem helyezték újra előtérbe a nagy szociális enciklikákat, mint a *Rerum novarum* és a *Quadragesimo anno*, különösen nem az előbbi súlyos figyelmeztetését. XIII. Leó pápa ugyanis azt mondta, nem lehet annál rosszabbat tenni a munkásosztálynak, mint elképzeltetni vele, hogy a gazdagok és szegények közötti különbség valaha is eltüntethető. Nem mintha VI. Pál *Populorum progressio* kezdetű enciklikája az ellenkezőjét mondta volna. De ez utóbbi nem tartalmazta azon tény józan felismerését, hogy az emberek nagyon esendők, és mindig nagyon gyarlók. Sohasem nyilvánvalóbb gyarlóságuk, mint amikor nem használják ki azokat az egyre csodálatosabb eszközöket, amelyek rendelkezésükre állnak, hogy megóvják az emberiséget a "szegénység pokoli körétől", hogy az enciklika szavaira emlékeztessünk. A *Centesimus annus* enciklika hasonlóképpen alig beszélt az emberiség ezen krónikus kudarcáról. Egy tucat évvel később a világméretű szegénység nagyobb, mint valaha, és nem egyszerűen azért, mert ez sokkal pontosabban megállapítható az egész földön most, mint ötven, sőt száz évvel ezelőtt.

Míg sok szegénynek ma sokkal többje van, mint a korábbi generációk szegényeinek, a szegényeket és a gazdagokat egyaránt sújtja az a betegség, amit William Blake diagnosztizált másfél évszázaddal ezelőtt, amikor azt írta: "Sohasem tudod mi az elég, míg nem tudod, mi a több mint elég." Ezt az alapos megfigyelést *The Marriage of Heaven and Hell* (A menny és pokol házassága) című művében tette, amelynek igazi címe felizgatta volna az "új" teológia derék képviselőit, akik nem akarnak beszélni a pokolról nem is annyira hallgatag, a pokol nemléteire vonatkozó hitükben. De hogy már ezen a földön létezik a pokol, az olyan tény, ami nagyon is a középpontjában állt egy manapság szelvében elfelejtett teológiának. Fő hívei nem elővételezték egy megjegyzését a néhai Hume bíborosnak, aki, amikor 15 évvel ezelőtt meglátogatta a három millió ember éhhalálától sújtott Szomáliát, azt nyilatkozta, hogy nincs semmilyen magyarázat erre a szerencsétlenségre. Nem lett volna-e teológiai emlékeztetni arra a tényre, hogy míg Isten Ádámot és Évát gazdag kertbe helyezte, nem adott biztosítékot arra, hogy a földön állandó paradicsomot hozhatnak létre? A figyelmeztetés megfelelt volna a modern tudomány adatainak, amelyek azt mutatják, hogy a Föld, a naprendszer és galaxis nagy része nagyon heves helyek. Mi kedveljük azokat az elképzéseket, amelyek szerint az emberiség egy mitikus nooszféra felé halad. A fölfogásban itt biztosan tenger változás van.

Nem lehet más az ember benyomása akkor sem, ha összehasonlítja a keresztények egységére vonatkozó, a Vatikán II előtti pápai megnyilatkozásokat azokkal a pápai nyilatkozatokkal, amelyeket a Vatikán II váltott ki. Ez nem azt akarja mondani, hogy XXIII. János pápa túl sokra célzott azzal, hogy Róma Egyháza nem az egyedüli hivatkozási pont egy ilyen egyesülésre. De hatalmas változás volt a beszédmódban, ha valaki a XIII. Leó, XI. Piusz és XII. Piusz pápáknak a keresztények egységéről szóló enciklikáit nézi. A jó János pápa nagyon meglepte a nemkatolikus képviselőket, akik megfigyelőként jöttek a Vatikán II-re, amikor a Szent Péter Bazilikában összegyűlt több mint kétezer püspök füle hallatára úgy üdvözölte őket, mint más "egyházak" képviselőit. További szimbolikus gesztusok következtek, így az, hogy VI. Pál pápa lehúzta ujjáról a gyűrűt, és Michael Ramsey canterbury-i érsek ujjára húzta, aki a reformáció óta a Vatikánban látogató első ilyen érsek volt.

Ezzel kezdődött a taktikai lépések azon sorozata, amelynek, visszatekintve és bizonyára hivatkozással az anglikán egyházra, emberileg szólva, félreszámolások sorozatának kellene tűnnie. Egy napon ezek a lépések kegyelmi gesztusokként tárulhatnak föl, amelyeket Isten, mint utolsó alkalmakat adott az anglikán Egyháznak a feléje nyújtott mentőöv megragadására. A lépések akkor kezdték megmutatni ürességüket, amikor az anglikán egyház 1994-ben bevezette a nők pappá szentelését. II. János Pál pápának nem volt más választása, mint rögtön kibocsátani egy apostoli levelet, amelyben kijelentette: a Katolikus Egyház nincs tudatában annak, hogy isteni Alapítója felhatalmazta a nők pappá szentelésére. Ez közvetett cáfolata volt Ramsey érsek várakozásainak, aki

emlékezetes látogatása után, még Rómában, azt állította: nem lenne meglepve, ha látná, hogy Róma végül is pappá szentel nőket. És amikor egészen világossá vált, hogy az anglikán egyház enged a soraiban lévő homoszexuálisok nyomásának, és egyes “meleg papokat” “püspöki” rangra emel, Rómának nem volt más választása, mint kibocsátani Ratzinger bíboros tollából a *Dominus Jesus* nyilatkozatot, amely még inkább meglepte a protestáns felekezeteket, mint a XXIII. János pápa által hozzájuk intézett szavak. Valójában, kezdeti meglepetésük megdöbbenéssé változott. A Nyilatkozat azonban nem ismételt mást, mint ami minden régi Kis Katekizmusban megtalálható: egy Isten van, Istennek egy Fia van, az Üdvözítő, és ezért csak egy Egyház van az üdvösségre. Oly sok “pásztori” mondás és gesztus után Rómának meg kellett keményítenie gerincét és visszahúzódni az ökumenikusan megszerpített szakadék pereméről.

Ez nem azt jelenti, hogy a teológusok, vagy inkább ekkleziológusoknak nevezett új tényészetük, hallgatott. Három évvel a *Dominus Jesus* megjelenése után a Szent Kollégium egy tagja azt állította egy Newmanról szóló könyvben, hogy a legtöbb modern ekkleziológus nem ért egyet Newmannek az igaz Egyházzal szemben minden vagy semmi nézetével. Ez a nézet azonban nem csupán Newman nézete volt, hanem a Vatikán II előtti összes teológusoké is. Newman e nézetet belevéste minden, a vezetését kérő konvertita fejébe is. Számára Canterbury testületi egyesülése Rómával annyira illuzórikus volt, mint azt várni, hogy a leopárd szarvassá változzék. Newman és az Vatikán II-ig élt összes ekkleziológusok állították az anglikán szentelések érvénytelenségét, és ez a nézet teljes támogatást talált Rómának ama változatlan gyakorlatában, hogy feltétel nélkül újra szentelte mindazokat az anglikán klerikusokat, akiket áttérésük után katolikus papságra választottak. Newman biztosan nem hitt a szentségek részleges megvalósulásában.

Szálljunk le a magas szintű dogmatikus ekkleziológiától a széles néprétegekhez, ahol az átlagos keresztények formálják nézetüket. Az utolsó negyven év ökumenikus mozgalmának sikertelensége beszédes részletekben vagy eseményekben nyilvánul meg. Ezek egyike akkor történt, amikor Angliában egy katolikus püspök meglátogatott egy plébániát, hogy közölje a hívekkel: többé nem tud részükre helyben lakó papot biztosítani, és ezért a misét a plébániatemplomban nem ünnepelehetik minden vasárnap. Egy, a püspök látogatásánál jelenlevő laikus elhatározta, hogy egy vidám fordulatot ad a szomorú újságnak: “Sebaj, püspök, elmehetünk a közeli anglikán templomba, ahol a szolgálat majdnem ugyanaz már évtizedek óta, mint nálunk.” E laikus nyilvánvalóan nem talált semmi különbséget a katolikus templomban és az anglikán plébániatemplomban hallott beszédek között a szexuális erkölcsöt illetően. Fájdalmas feltételezni, hogy a beszédek mindkét helyen ugyanazt az üzenetet közvetítették, amely inkább húsba vág, mint a misztikus dogmák. De az is tény, hogy a katolikus hierarchia akkor kezdte a fiúkat és lányokat az anglikán iskolákba küldeni, amikor az anglikán egyház kidobta összes szilárd erkölcsi irányelveit.

Az előbbi történet olyan jelenlevőtől származik, aki odáig lelkes híve volt a kiterjesztett ökumenikus nézeteknek. Hirtelen azt érezte, hogy leesett az érme, és ugyanabban az értelemben írta le a püspök reakcióját. És ez abban az Angliában történt, ahol katolikusok százai inkább a bitófát és az ezt követő kibevezést választották, mint hogy kegyelemben részesüljenek, amit megkaptak volna, ha külsőleg részt vettek volna egy anglikán szertartáson. Sokan mások a büntető törvények terhét választották, ami gyakran teljes elszegényedéssel és az oktatásból való kizárással járt, általában a másodrendű polgárok helyzetére ítéltetve.

Mindez nem megmosolyogni való. A Vatikán II-ig a képek és újabban a fényképek, amelyek a rektori hivatalokban és másutt láthatók, a katolikus püspököket komoly arckifejezéssel mutatták. Negyven éve azonban Angliában, az Egyesült Államokról nem is szólva, ezek a képek szélesen mosolygó püspököket ábrázolnak, mintha okuk lenne erre. De inkább, mint bárki másnak, nekik kellene tudniuk azoknak a plébániái iskoláknak a számát, amelyeket be kellett csukniuk a legutóbbi harminc évben. Ugyanezen évek alatt a szerzetesnői anyaházak több mint fele bezárt. A megmaradó katolikus iskolákban a nővérek száma ritka lett, mint a fehér hollóké. Az Egyesült Államokban a püspököknek be kellett zárni a katolikus főiskolák kétharmadát, és látniuk kellett a katolikus kollégiumok és egyetemek mintegy kilencven százalékának a dekatolizálását. Míg a Vatikán II előtti negyven év új katolikus kollégiumok lázas építésének periódusaként jellemezhető, az ezt követő negyven év erős spirituális lebomlásról árulkodik. Ezek biztosan tenger változások. A katolikus egyetemek és kollégiumok olyan kurzusokat és képzéseket hirdetnek, amiknek semmi közük sincs a katolikus hithez és erkölcsöz, sőt időnként tapintatosan ellentétesek velük.

Nem csoda, hogy egyre több katolikus szülő kényszerítve érezte magát azt tenni, ami legbeszédeesebb aspektusa az ebben a fejezetben leírt tenger változásnak. Elemi iskolai szinten az otthoni oktatáshoz folyamodtak, mert többé nem bíztak a katolikus iskolákban alkalmazott szellemben és eljárásokban. Vajon elgondolható lett volna-e a Vatikán II előtti évtizedekben, hogy nyolc–kilencéves fiatalokat olyan szexuális oktatásnak tesznek ki, ami jogosan fölháborította szüleik jóérzését? Egy főegyházmegyében a szülőknek, akik tiltakoztak az ilyen szexuális oktatás kötelező volta ellen, azt mondták, hogy vagy alkalmazkodnak, vagy egészen elviszik gyerekeiket az iskolából. Ezek a szülők, akik a Vatikánhoz fellebbeztek, nagy sokára megnyugtatót kaptak. Az újonnan beiktatott érseknek nincs más választása, mint visszaengedni ezeket a gyerekeket osztályaikba.

Itt van a megfontolásra vett tenger változás legfőbb aspektusa. Mert a Vatikán II előtti időben egyetlen helyi püspök sem tartotta elfogadhatónak, hogy eltérjen a Vatikán által kiadott nagyon világos előírásokról. A Vatikán II utáni időben azonban ez fájdalmasan gyakori szokás lett. Azt mondják II. János Pálról, hogy nézete szerint csak Isten büntethet egy püspököt. Emberfeletti türelme egyes esetekben látványos formában nyilvánult meg. Legyen elég Milwaukee korábbi érsekének érseki székrétől való szomorúan hirtelen távozására gondolni. De akkorra immár csaknem harminc éve rombolta azt, amit laikusok és papok hat generációja épített ebben a főegyházmegyében, amely egykor az Egyesült Államokban a legvirágzóbbak egyike volt. Ez semmit sem számított egy érseknek a Nyugati Parton. A Vatikán II utáni Vatikán részéről ritka sakkhúzással egy segédpüspököt küldtek neki, aki a helyzetet teljesen kezelhetetlennek találta. Valóban semmit sem lehetett tenni, amikor a papok kétharmada szilárdan az érsek mögött állt, aki műrepülő pilóta volt, mielőtt egyházi karrierbe kezdett és aztán a hit és erkölcs világos szabályainak figyelmen kívül hagyására specializálódott. Végül Rómának vissza kellett vonnia a koadjutort, aki megérkezve posztjára egy műrepülőre csak akkor gondolhatott, amikor az érsek azt mondta, hogy neki, bár koadjutor, semmi köze sincs a főegyházmegye működéséhez.

Nem kell valakinek egyháztörténésznek lenni, hogy tudja: a pápák időről időre büntettek püspököket. Nem kell valakinek egyháztörténésznek lenni, hogy tudja: a zsinatok soha sem voltak teljes mértékben áldásosak. Felidézhetjük Ratzinger bíboros beismerését, hogy a Vatikán II számos *peritusza* (szakértője) félreolvasta az idők jeleit. Az ember fordulhat az *Ecumenical Councils in the Catholic Church* (Ökumenikus Zsinatok a Katolikus Egyházban) című vékony könyvhöz is, amelyet Fr. Hubert Jedin, a Tridenti Zsinat modern időkbeli legkiválóbb történésze írt. A könyvben az olvasható, hogy az első figyelmeztetés, amely a német püspökök konferenciájához érkezett, az volt, hogy az 1960-as évek zavaróan sok jelensége emlékeztetett az 1520-as években történt eseményekre, amikor Luther és talpnyalói minden fajta cselet alkalmaztak olyan benyomás keltésére, hogy még katolikusok és azok is akarnak maradni.

Míg a Vatikán II-re hivatkozva VI. Pál pápa azt mondta, hogy minden ökumenikus zsinat egyoldalú volt, iratlan szabállyá vált, hogy nem kevés lelkes dicsérettel illő a Vatikán II-ről beszélni. Ugyanakkor a Vatikán I becsmérlés tárgyává lett a teológiai irodalomban, nem is beszélve a teológiai felművelt katolikus újságírói stílusról. Ez az elképesztő egyensúlytalanság biztos jele annak a tenger változásnak, ami a Katolikus Egyházon belül a Vatikán II utáni időben történt. Még a nagyon szükséges változások megvalósítási módja iránti figyelem is elégtelen és felületes volt. Részben ezért hajlott a változás egészében inkább a rosszabb, mint a jobb felé. Ennek a tenger változásnak egy másik aspektusa volt az a részben akaratlan támogatás, amit az Egyház adott egy félelmetes folyamatnak: kontinenseket, amelyek korábban, bár nem bizonyos felületesség nélkül, még katolikusoknak tündek, elárasztottak egy olyan haladás hullámai, amit a tudomány és technológia hatalmasabban táplált, mint korábban bármikor. Míg az eszközök és szerszámok, mint mindig, semlegesek maradtak mind a jobb, mind a rosszabb célra történő felhasználásra, hirtelen áradatuk hatalmas, a történelemben korábban nem látott lökést adott a rosszabbra.

Előntött kontinensek

Egyszer volt, hol nem volt,...így indulhatna Európáról egy mese, ami nekünk csak a huszadik század első éveiben kezdődne. Bármennyire hihetetlennek hangzik is, Hilaire Belloc ebben az időben írta minden aggály nélkül, hogy "a Hit Európa és Európa a hit." Éppannyira hihetetlen, hogy hatalmas olvasótáborának nem volt semmi problémája ezzel a szólással. Gyorsan klasszikussá vált, magabiztosan ismételve, még akkor is, amikor már túlságosan világos volt, hogy a hit Európája nagyrészt a múlté. Mert már a huszadik század közepén is, amikor Európa és a világ látta Schumant és Adenauert egymás mellett térdelni a Strasbourg-i katedrálisban, a Katolikus Európa inkább látszat volt, mint realitás. Európa rekonstrukciója, nagyrészt a Marshall terv segítségével, hamarosan elkezdett fölemelni romjaiból egy kontinenst a komfort olyan szintjére, amelyhez hasonló korábban ismeretlen volt, de nem gyanított következményekkel járt a keresztény hit Európájának ügyére.

Ez a hit soha sem hőkölt vissza attól, hogy bármilyen nemes kulturális vállalkozásban érdemet találjon. Kész volt újra felfedezni magának a világot, egy világot, ami semmilyen korábbi világhoz nem hasonlított. Mert a huszadik század második felében a világ sokkal többet változott, mint az első felében. Legújabbban egy tanulmány kimutatta, hogy egy milliomosnak kevesebb komfortja volt 1900 körül, mint egy jobban képzett munkásnak ma Amerikában és a fejlett világ más részein. Ennek a milliomosnak izzadnia kellett meleg nyárban, akár otthon, akár utazás alatt. Pullman kocsija nem volt légkondicionált, nem állt rendelkezésére mobil telefon, légi utazás, gyűrhetetlen ing és antibiotikum. Hűtőszekrény hiányában, jégládában kellett élelmét megóvnia a romlástól. Végül, de nem utolsó sorban, nem szolgáltatott neki éjjelnappali szórakozást a televízió és az internet. Egy szempontból hasonló volt a milliomos és a munkás. A gazdagság egyiküknek sem segít kilátásait arra a szintre emelni, amit a keresztény hit csak súlyos veszélyében hagyhat figyelmen kívül, és biztosan nem akkor, amikor lelkesen magához öleli a világ minden "pozitív" dolgát.

Ha Belloc, a történelem katolikus szemléletének ez a rettenthetetlen szóvivője, még velünk lenne, kapkodna a szavak után. Valószínűleg a ragyogó, esetleg a televízió által megszipített események mögé nézne, és olyannak diagnosztizálná a lehangoló helyzetet, amilyen az valójában. De hogy lássuk kiterjedését és mélységét annak, ami egyszerűen hanyatlás, Bellocnak nagyon sokat kellene vizsgálnia a felszín alatt. Mert a hanyatlás, ami manapság mindenütt megmutatkozik a hit "Európájában", nem felületi tünet, hanem egyre mélyebben beleeszi magát a katolikus kontinensnek tekintett Európa szöveteibe, és nem állítható meg "pasztorális" ragtapaszokkal.

Ha Belloc végigélte volna a huszadik század második felét, ami alatt minden globalizálódott, ő, aki mindig kíváncsi kutató volt, mindenhova elrepült volna a glóbuszon, és fölmérte volna, mi történt a katolikusokkal nemcsak Európában, hanem Amerikában és Ausztráliában is. Mert anélkül, hogy egy közeli pillantást vetnénk a katolikusokra, akik egyedül adhatnák meg egy kontinens vagy állam, vagy város, sőt falu katolikus jellegét, nem lehetne észrevenni, hogy a huszadik század második fele befejezte azt a folyamatot, ami teljes lendületben volt már akkor, amikor Belloc megfogalmazta emlékezetes mondását.

A folyamat Európának, mint katolikus kontinensnek az elmosása volt. Gótikus katedrálisai még egyenesen és büszkén álltak, de sokkal több turistának, mint imádkozónak szolgáltak. Azt a "nemdemokratikus" eljárást, hogy egyes turistákat távol tartanak néhány helytől, indokolni lehet hiányos öltözetükkel. De semmi ilyen diszkrimináció nem alkalmazható azok ellen, akik ellepik a régi monostorokat és konventeket, amelyek gyorsan *paradorokká* változnak az élvezeteket keresők örömére és az élvezetet imádó médiumok tapsa közepette.

Belloc szívet tépőnek találta volna leírni, mint jelentett az, amikor II. János Pál könnyekbe tört ki utolsó Lourdes-i látogatása során. Ott a pápa szembesült nemcsak a hívőkkel, hanem az egyesült Európa sok politikai vezetőjével is, akik készek voltak törvénybe foglalni alkotmányát és elindítani egy közös európai fizetőeszközt, vagyis megtenni két történelmi első lépést. A pápa könnyekkel az arcán könyörgött ezeknek a vezetőknek, hogy iktassanak az alkotmányba egy hivatkozást Istenre és Európa keresztény gyökereire. De a pápa hiába emelte föl szavát egy olyan ügyért, amelyhez ő többel járult hozzá a maga idejében, mint bárki más. Ha a pápa nem támogatta volna az egyesült Európát, a Szovjetunió, egy igazi "gonosz hatalom", még helyén lenne, és létével támogatta volna a legrosszabb jóslatot, amit a politikatudomány egy prominens guruja valaha is tett. Mert csak két évvel a szovjet birodalom 1990-ben bekövetkezett feloszlása előtt ez a guru, akinek Henry Kissinger a neve, bátran megjövendölte, hogy a következő száz évre a Szovjetunió a glóbusz *másik* szuperhatalma marad.

Egy ideig maga a Szovjetunió sem volt ennyire biztos a saját sorsáról. Látván, hogy II. János Pált három millió honfitársa üdvözölte hazájába tett első látogatása során, a Politikai Bizottság elhatározta, hogy Karol Wojtylának mennie kell. A fegyveres bandita, Agca, akit fölbéreltek, majdnem sikeres lett, ha nem támogatta volna egy váratlan fordulat, amely nem állt Agca és a Politikai Bizottság ellenőrzése alatt. Mert II. János Pál

maga mondta Agcának, aki még mindig csodálkozott, hogy golyója miért nem találta el a pápát, hogy a golyót ugyan Agca ujjá oldotta ki, de útját egy másik ujj követte. A golyó útja a pápa hasában a ballisztika és az élettan törvényeivel teljes ellentétben, egy „w” betűre emlékeztetett, amelynek vonalai háromszor változtatták meg irányukat, az irányváltás pedig minden alkalommal egy életfontosságú szerv elérése előtt következett be.

A pápa akkor már tudta, hogy a szovjet birodalom hamarosan fölbomlik. Biztosan tudomására jutott, amit látni lehetett a televízióban: Jaruzelski tábornoknak, a kommunista miniszterelnöknek a ballába ellenőrizhetetlenül remegett, amikor a pápát az elnöki palotában üdvözölte. A képek ismét többet meggyőzőbben mondtak, mint a szavak. A napok, amikor Európa rab nemzetei ismét szabadon lélegeztek, és Nyugat-Európában megkönnyebbülten sóhajtottak a hidegháború évtizedei után, már nem voltak túl messze. De amikor húsz évvel később II. János Pál sírt Lourdes-ban, tudomásul kellett vennie, hogy Európa, amely végül is szabad, és saját sorsának mestere lett, nem akarta Isten gyermekeinek szabadságát. II. János Pál, a történelem egyik legnagyobb pápája, még nem halt meg, amikor a keresztény kultúra szökőár-szerű víziójának esküdt ellenségei úgy érezték, hogy elérhetik saját céljukat, Európa gyökeres elkereszténytelenítését. Mert ez volt és lesz, és ma is ez a fő célja a szabadkőművességnek, amelynek páholyai az egész földön akár függenek, akár nem a párizsi Grand Orienttől.

Európát, mint kereszténységet először a reformáció vágta protestáns és katolikus részekre. A német fölvilágosodás felhígította az előbbi, és a francia forradalom megtizedelte az utóbbit. A katolicizmus, mint fönix fölemelkedett poraiból, és e meglepő újjászületés, élén a francia katolikusokkal, ismét erőt jelentett a tizenkilencedik század végéig. A protestáns országok viszont, amelyek a teológiai liberalizmust (eufemista kifejezés a hitelenségre) támogatták a francia felvilágosodás és forradalom idején, nem tudták jelentős mértékben visszanyerni a természetfölöttinek azt az érzését, amelyért a reformátorok síkraszálltak a szubjektivizmus mérgező csomagolásában. Bárhogyan is történt, a huszadik század végére a protestánsok keveset számítottak Európában, míg a katolicizmus elvesztette ütőerejét a nyilvános politikában az alapvető erkölcsöt illetően.

Egy ilyen kimenetel bizonyára különösen keserű pilula lenyelését jelentette annak a pápának, aki a kilencvenes években, abban az évtizedben, amely tanúja volt a „gonosz hatalom” felbomlásának, folyamatosan a keresztény kultúra készülöben lévő szökőárjáról beszélt. Nem volt kellemes föladat óvást emelni rózsás jóslataival szemben, és biztosan nem az erősen elkötelezett fiatal emberek és nők előtt, amikor azok konferenciákra és nyári kurzusokra gyűltek össze, hogy megizleljék azokat az üres biztosítékokat, amelyek a közvetlen európai katolikus megújulásra vonatkoztak.

Aligha voltak ők azok, akik meg tudták látni a realitást XVI. Benedek pápa szavai mögött, amelyekkel egy „egészséges” vallási és kulturális pluralizmus ügyét ajánlotta. Folyamatos szekularizációja olyan egykor katolikus országoknak, mint Itália, Spanyolország, Portugália, Belgium, fájdalmasan nyilvánvaló. Franciaország négy katolikus sarka többé nem négy oszlop, amelyek egy központot támogatnak Párizsban, ahol a legirrealisabb lenne egy olyan vállalkozást várni, amely százharminc évvel ezelőtt a Sacré Coeur (Szent Szív) Bazilika fölépítéséhez vezetett a Montmartre tetején. A *Gallia penitens* (bűnbánó Franciaország) helyett gall büszkeség és érzékiség uralkodik szerteszét az Egyház legidősebb leányának országában. Északon Belgium és Hollandia, a missziós hivatások két bölcsője még egy fél évszázaddal ezelőtt, missziós országok lettek. A teljes szekularizáció Európa egészen vagy részben protestáns országaiban aligha garantálja a készülöben levő egészséges pluralizmus nézetét.

A szekularizmus egyre inkább fölfedi alapvető inspirációját, mint teljes antitézisének mindannak, amit az igazi keresztény hit és erkölcs képviselt kezdettől fogva. A keresztény kultúra hamarosan megérkező szökőárjának víziója különösen kétséges kell, hogy legyen, ha figyelembe vesszük a gyorsan növekvő muszlim kisebbségeket mindenütt Európában. Európa lassan „Euróbiává” válik, hogy emlékeztessünk egy alapvető megfigyelésére Oriana Fallacinak, aki minden agnoszticizmusa ellenére nem lehetett közömbös Itália katolikus múltjával szemben. Olaszországban L. Introvigne, a Center for Studies on New Religions (Új Vallások Tanulmányi Központja) igazgatója most publikált egy könyvet, amelynek címe: *Il dramma dell'Europa senza Cristo* (A Krisztus nélküli Európa drámája). Végül, homoszexuális férfiak és nők egy olyan vallás ügyét sürgetik, amely teljes erkölcstelenséget képvisel, és ez aligha jele az egészségnek. Európát, az egykor katolikus kontinentst elmosta egy keresztényellenes áradat.

De ez éppen csak a kezdete azon tenger változás történetének, amelyre a katolikusok nem voltak fölkészülve általában és biztosan nem az Egyesült Államokban. A második világháborúig az ország sok részében még ostrom alatt voltak. Robert Taft szenátor semmi kudarcától nem féltette politikai vagyont, amikor kimondta dacos szavait: „Meg fogjuk mutatni a katolikusoknak, hogy kisebbséget képeznek.” E szavak izmaik megfeszítésére készítették a katolikusokat, akik arányukon felül szolgáltak a fegyveres erőben a második világháború alatt. Mégis, amikor Spellman bíboros, pontosan erre a tényre hivatkozva, szembekerült Mrs. Rooseveltnél bizonyos kijelentéseivel (inkább „Joe bácsi” barátja, mint a katolikus GI Joe-ké), Rooseveltnél „kedvenc bíborosának” Kanosszát kellett járnia. Visszatért a Rooseveltnél birtokra Poughkeepsie-be, hogy inkább politikai,

mint kulturális kerítéshúzást végezzen. A bíboros politikai "bűne" az volt, hogy a katolikus iskoláknak szövetségi segínyt kért viszonzásul azért, amit a katolikus sorkatonák tettek országuk érdekében a háború alatt.

Átmenetileg a katolikusok beletörődtek abba, hogy kettős adózásra ítéltettek. Gyorsan emelkedtek a gazdasági létrán, és születési arányszámuk ebben az időben megelőzte minden más csoportét, kivéve az afro-ázsiaiakét. Ezekkel a számokkal a fejükben, egy jezsuita atya felvillanyozta a katolikusok elnökjelölő kongresszusát Atlantic Cityben, amikor azt mondta nekik, hogy hamarosan gyakorlatilag többségben lesznek az Egyesült Államokban. Egyiküknek, John F. Kennedynak az elnökké választásával szárnyra kapott a dalocska: "Üdvözlégy, Mária, malasztal teljes, a szabadkőművesek a második helyen vannak." ("Hail Mary full of grace, Masons are in second place.") Rózsás kilátás, aminek hiányzott a veleje, amint azt az események hamarosan megmutatták. A szabadkőművesek lehetnek a második és harmadik helyen, de a szekularisták szilárdan tartották az első helyet minden rangú szabadkőművesek nagy öröme, és sok katolikus meglepetésére, akiknek jobban kellett volna ismerniük a helyzetet.

Egy, a National Geographic Institute által anyagilag támogatott friss tévéadásban, nem bizonyos szabadkőműves befolyás nélkül, Barruel abbé *History of Jacobinism* (A jakobinizmus története) című könyvét, a legvérlázítóbbat, amit erről a befolyásról írtak, csak egy futó pillanatra mutatták azzal a megjegyzéssel, hogy nem bizonyította tézisét. Az a gyűlölet, amit a szabadkőművesek tanúsítanak e könyvvel szemben, amelynek új kiadása elé hosszú bevezetést írtam, kell, hogy az ellenkezőjét bizonyítsa. Összeesküvésük a régi rezsim ellen, amennyiben az támogatta a keresztény kinyilatkoztatást, nem törvényesítette a törvényes követelések teljesítését, hanem összeesküvés maradt. Nem mindig voltak olyan vitriolosak, mint nagy barátjuk, Voltaire, de egyetértettek híres mondásával: "Tapossátok el a gyalázatosat!". Ez harsogó fölhívás volt az Egyház összetörésére.

A katolikusok számára csak rejtély lehetett, amikor a Vatikán békét hirdetett az Egyház és a páholyok között. E lépéshez megfelelően csatlakozott a tiszta és szent Cook bíboros New Yorkban. Ezután jött egy ökumenikusan erőteljes új szemlélet a protestánsok felé. Katolikus püspökök és névleges hasonmásaik a protestáns felekezetek részéről együtt voltak láthatók olyan szöveg-összefüggésekben, amelyek csak tíz évvel korábban is meglepők lettek volna. De majdnem természetes volt ezt várni, mióta a protestáns megfigyelőket a Vatikán II megnyitása alkalmából XXIII. János pápa, mint más "egyházak" képviselőit üdvözölte. Aztán ökumenizmust hirdettek helyi szinten, ahol világi hívők vették kezükbe még az ekkleziológiának nem oly finom pontjait is. Az eredmény a katolikus identitás hihetetlen meggyengülése lett, amiről egy beszédes eset olvasható az előző fejezetben.

Az eset illusztrálta a folyamatot, amelyben az angol nyelvű országok szerte az egész világon azt tanúsították, hogy a katolikus öntudat többé nem az, ami korábban volt, és aminek lennie kellene. A katolikusok száma még növekszik az Egyesült Államokban, ellentétben azzal a megfigyeléssel, amit a LIFE magazin tett negyven évvel ezelőtt az "eltűnő őrökről". A szám növekszik az Egyesült Államokban a tizenegy vagy tizenkét millió illegális latino miatt. Törvényes hasonmásaik azonban buzgón a demokrata jelöltekre szavaznak anélkül, hogy tudnák vagy érdekelné őket, vajon e jelöltek, még ha külsőleg katolikusok is, kiállnának-e alapvető katolikus erkölcsi elvek mellett, amelyeket maguk a szavazók szelvében semmibe vesznek.

II. János Pálnak jól kellett ismernie ezt a változás még sokkal magasabb szinten is, különben nem bocsátotta volna ki 1992-ben az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli konstitúciót a katolikus felsőfokú oktatásról. Az ebben a dokumentumban lefektetett irányelveket a legtöbb amerikai katolikus kampuszon azok megszegésével honorálták. Még élt a pápa, amikor a Georgetown Egyetemen a diplomázó kategória mintegy kétszáz tagja tiltakozásba kezdett, amint az avatóünnepség szónoka, Arenal bíboros világos szavakkal elítélte a homoszexualitást. A következő napon az egyetem elnöke bőségesen mentegetőzött a bíboros megjegyzése miatt Washington homoszexuális közössége előtt.

Semmi sem vált nyilvánossá a Vatikán reakciójáról, amely az utolsó negyven évben, úgy tűnik, sokkal nagyobb érdeklődést mutatott a haladó teológusok érzékenysége, mint azoknak az átlagos hívőknek az égető fájdalmai iránt, akik úgy határoztak, hogy mindenképpen hívők maradnak. II. János Pálnak nyilvánvalóan oka volt arra, hogy ne reagáljon úgy, hogy enyhíti az ellenállást azokkal szemben, akik sportot űztek az egyetnemértésből. Talán egy szakadást akart megelőzni, ami a legrosszabb tenger változás lett volna az elmúlt évezredben. Biztos, hogy egy pápa, aki érezte, pápasága kudarc lenne, ha nem tudná elősegíteni az uniót Róma és a keleti ortodoxia között, az utolsó lett volna abban, hogy szakadást kockáztasson meg határozott cselekedetével, hacsak a türelem nem a határozottság egyfajta jele.

Amikor Karol Wojtyła Péter trónjára lépett, a lengyel származású amerikai püspökök teljes mértékben informálták arról a szélesen elterjedt szóbeszédről, hogy öt amerikai érsek és tizenöt püspök kész volt bejelenteni egy *amerikai* katolikus egyház megalakítását. Így számolt be erről a *TIME* magazin 1976-ban egy címlaptörténetben. A borítólapon egy középen kettéhasadt kereszt volt, amelynek egyik felét egy rózsafüzér díszítette, a másikat csillagok és sávok dekorálták.

II. János Pálnak lassan, de biztosan sikerült az amerikai püspöki karban a „balsikerűeket” helyettesíteni,

akiket örökölt egy haladó apostoli delegátus téves megítélései következtében. Ő lett az első az ilyen delegátusok között, aki Rómába történő visszatérése után nem kapta meg a bíborosi biréumot. Mégis, II. János Pál azzal az érzéssel közeledett halálához, hogy szigorúbbnak kellett volna lennie. Annak eldöntése, hogy eléggé szigorú volt-e, nem célja ennek a könyvnek. Írója fontosnak tartja a tizenhetedik századi Pavia püspökének, Szent Ennodiusznak egy mondását. A püspök Symachus pápát és egy olyan zsinatot vett védelmébe, amely elítélt egy készülöben levő szakadást. Ennodius ezt írta: "Isten biztosan azt rendelte, hogy emberek rendezzék el az emberek ügyeit; de magának tartotta fenn a jogot, hogy a legfelsőbb szék püspöke fölött ítélkezzen." Sok mai vatikanológus jól tenné, ha megszívlelné a régmúlt napok egy szentéletű püspökének ezeket a világos szavait.

Mégis, a tények tények maradnak, és a tenger változás tenger változás, különösen történeti visszapiillantásban. Egy hosszú pápaság csak akkor ítélt meg, amikor történelemmé vált, habár a pápára vonatkozó ítéleteket akkor is Istenre kellene hagyni, míg a pápa életben van. Még sincs lelki vagy egyházi rendelkezés, ami a hívőt sürgetné a legendás strucc utánzására, hogy fejét temesse a homokba, amikor látja közeledni a ragadozókat, különösen akkor, ha azok minden irányból közelednek. És mi van akkor, ha nincs homok, ahová temetné a fejét, míg minden elmosottnak tűnik?

Nem kell tágra nyitnunk a szemünket, hogy lássuk: bizonyos tények tenger változást jelentenek. Csak a "tenger változás" kifejezés alkalmas annak a változásnak a leírására, ami végbement azóta, hogy a katolikusok, gondoljuk George Meanyre, nagy becsben álltak a Demokrata Pártban, amely ma már nem üdvözli őket. Tíz évvel ezelőtt ez a Párt nem hívta meg Casey pennsylvaniai kormányzót a Nemzeti Konvenciójára, nehogy jelenléte zavarja ott az "összhangot." A legtöbb katolikus ezt a sértést bukásnak fogta föl, míg az egyre erősebben katolikusellenes elit nem vett tudomást erről. A katolikus erkölcs esküdt ellenségei fogják a gyeplőt az Államokban, ahol a katolikusok csak a népesség egyharmadát képviselik. A katolikusok megfelelő tehetetlensége megmagyarázhatatlan lenne, annak a ténynek a kivételével, hogy a katolikusok nagyban felelősek ezért a kimenetelért. Mint katolikus realitás, az Észak-Amerikai Kontinens nem kevésbé tűnik elmosottnak, mint Európa.

A katolikusok nem jelentenek többé ütőerőt a "katolikus" Spanyolországban, Olaszországban, Belgiumban, Ausztriában. Elmúltak Adenauer, Schuman, De Gasperi, Salazar és Franco napjai. Spanyolországot most egy olyan miniszterelnök uralja, aki azzal dicsekszik, hogy vörösebb, mint egy vörös szegfű, és hajlik arra, hogy gyökerestül kitépi minden fehérszirmú virágot. Zapatero miniszterelnökségének elején, a nudistáknak, akik mintegy tízezren voltak, megengedték, hogy parádézzanak Madridban, bár a hét minden napja közül csak a vasárnap kora reggeli órákban. Nem Zapatero vonatkozólag tanúskodtak a KGB archívumai Moszkvában, hogy a spanyol lojalisták hűségesen szolgálták Sztálin ügynökeit Spanyolországban. A spanyol katolikusok, akik katolikusoknak akarnak számítani, nincsenek elegendően a szavazóurnánál ahhoz, hogy megelőzzék az egyneműek egyesülésének házasságként való törvényesítését. Belgium és Hollandia az eutanázia törvényesítésének élvonalában vannak.

Ugyanez történik mindenütt Írországbán, ahonnan Szent Patrik csak a közönséges kétszínű személyeket tudta kiűzni. Ami a "szentek szigeteit", vagyis Nagy Britanniát illeti, az Európa legelpogányosodottabb országa lett, és a legügyesebb abban, hogy újonnan feltalált kifejezések révén a tragédiából kivonja magát. Egy katolikus Anglia, ha nem pártolta volna VIII. Henriket, meg tudta volna előzni a reformációt abban, hogy erős védőbástyái legyenek Európában. De amint a "reformáció" megtörtént, az anglikán egyház csak egy másik protestáns alakultá lett, készen arra, hogy széthúzást szítson sorain belül. A metodizmus, amelynek alapítója, Wesley, mindvégig anglikán akart maradni, saját logikájának esett áldozatául.

Az anglikán egyház nem tudott kitartani a keresztény hit elleni további metodista ostromokkal szemben, amelyek egyike sem volt annyira árulkodó, mint azok a rendszeres erőfeszítések, hogy a homoszexuálisok elfogadást nyerjenek először, mint laikusok jó állásokban, majd, mint "papok" és végül, mint "püspökök". Ez végső széthullását okozta az "egyháznak", amely meg akarta tartani egységének látszatát bőségesen hivatkozva a „kettős” rendszerre: egy egység, amely számára a homoszexuális gyakorlat az eddig elkövetett undokságok legutolsója, és egy másik egység, amelynek ugyanez a gyakorlat az emberi jogok győzelmét jelenti. Az egyetlen vigasz ebben az előrehaladó pogányosodásban az, hogy az anglikán egyház megtiltotta a vasárnapi istentiszteletein résztvevők számának fölfedését. Közben az angol katolikusoknak nehéz időket kellett átélniük, hogy fölébredjenek az országban és a saját uralkodó soraikban jelentkező erős realitásokra. Az egykor keresztény Európa nyugati bástyája újpogány átalakulásának legnyugatibb előőrsé.

Hitler talpnyalói joggal mutathatnának rá arra, hogy, eltekintve újpogányságuk heves bevezetésétől, csupán azt a darwini pogányságot valósították meg, amelyet vezető angol darwinistáktól tanultak. De angol hasonmásaik most azt a törvényhozást vezetik be, ami kényszerítené a katolikusokat, hogy szembeszálljanak a törvénnyel, megint hűtlenek legyenek és szenvedjék azokat a következményeket, amiket őseik csaknem három évszázadon át. A katolikusoknak ott és másutt Európában tisztában kell lenniük azzal, hogy az összejt kutatással, a klónozással és a biológia hasonló visszaéléseivel szembeni zsigeri ellenállásuk, ha egyáltalán elegendő számú hívőnek van ehhez kitartása, az alapvető krisztusi dogmához való ragaszkodásukból ered. Ez azt mondja nekik,

hogy az Ige megtestesült abban a pillanatban, amikor a Názáreti Szűz beleegyezett az Isten követének hozzá intézett szavaiba. Anglia megszűnt rezonálni Wordsworthre, egyik legnagyobb költőjére, aki úgy ünnepelte ezt a Szület, mint "romlott természetünk egyedüli büszkeségét." A modern Anglia büszkesége ez a nagyon romlott természet.

A glóbusz másik felén egy katolikus Ausztráliának, mint jellegzetesen katolikus kontinensnek a kilátásai az 1980-as években szűntek meg. Nem azért, mert a nemkatolikus keresztények kezdték számban még inkább felülmúlni őket, mint a második világháború előtt, hanem mert maguk egyre több hibát és hiányt mutattak föl. A Sidney-i öböl fejeinél fekvő nemzeti szemináriumban az 1980-as évek végén nem lehetett egyetlen szeminaristát sem látni. Az én teológiai konzervatívizmusomat enyhén kinevezték annál a nagy ebédnél, amelyet 1989-ben a Sidney-ben tartott Macdonalds előadásaim és más nagyobb városokban adott konferenciáim alkalmából szerveztek, és a legtöbb vendég katolikus pap volt.

Közép- és Dél-Amerika közben az Egyesült Államokból érkező fundamentalista protestáns prédikátorok kedvelt missziós területévé vált. A katolikusok ellen irányuló fenyegetésük lemérhető az 1986-ban Guatemalába látogató II. János Pápa azon kihegyezett megjegyzésében, amellyel figyelmeztetett az agresszív prozelitizmussal szemben. A marxizmus, egykor Fidel Castro Kubájából kiindulva, távolról sem halott Dél-Amerikában. Az olyan bátor bíborosok, mint Rosalio Lara és olyan nyíltan marxista demagógok, mint Chavez közötti összecsapásokról csak a katolikus újságok számoltak be. A katolikusok jogairól, sőt kifejezetten emberi jogairól kényelmesen hallgattak az újságok, míg a kihalással fenyegetett madarak, halak és csigák szalagcímekeket kaptak.

A katolikusok természetesen nem tudták megóvni környezetük világukat a rossz irányba forduló változásoktól. Nem felelősek a komfort és szórakozás új eszközeinek hirtelen rájuk zúduló áradatáért, ami exponenciálisan növekedett, mióta körülbelül egy fél évszázaddal ezelőtt az ember meghódította a félvezető világát. Két évtizeddel ezelőtt a mobil telefonok világa még csak álom volt. Ma két milliárd ember, a világ lakosságának közel egyharmada használ mobil telefont. Ezek a beépített televízióval ellátott mobil telefonok elárasztják a piacot, amely számít arra, hogy a közönség kész bármit megvenni, ami csiklandozza alacsonyabb ösztöneit a bukott embernek, aki kész mindig újra elbukni. Még a legmerészebb képzelet sem tudja ma megjósolni mindazt, amit a nanotechnológia a pusztá atomok és molekulák dimenzióinak kiaknázásával meg fog valósítani, hogy tantaluszi kínokat okozzon nekünk, bukott embereknek.

A katolikusok nem találhattak segítséget az előttük álló zord csatához abban a csupán öt sorban, amit a Vatikán II dokumentumai adtak nekik az Egyház és a világ között a világ végéig folytatódó vetélkedésben. A katolikusok inkább az őket körül vevő világ széles kulturális megértésére készültek. Ehelyett most olyan időkkel szembesülnek, amikor az egyneműek házasságának megérdemelt megvetése börtönbe juttathatja őket.

Azt nem tudni, hogy ez a kilátás közvetlen veszély-e Európában, de Kanadában az azonos neműek kapcsolatainak kedvezőtlen kritikája gyűlöletbeszédnek számít, és börtönnel büntethető. Az egykor hívő Quebec naturalizmusban fetreng. Az Egyesült Államok szenátusa csak kis többséggel vetette el az egyneműek házasságának törvényesítését, és ez egy olyan eredmény, amit a kisebbség, látván hogy közel van a győzelemhez, nyíltan megtapsolt. Ebben a kisebbségben benne volt vagy egy tucat "katolikus" és csaknem húsz, magát zsidónak tekintő szenátor is, köztük "ortodoxok". Ezek és más események igazolhatták a chicago-i George bíboros reakcióját, aki mások hallatára azt mondta, hogy a katolikusok előkészülhetnek a leszállásra a katakombákba. Számítottak valaha a katakombák egy kontinensnek?

A katakombákat azért csinálták, és azért lehetett bennük, mint elrejtőzésre alkalmas helyeken élni, mert a föld ott könnyen vájható volt. Nagyon kevésbé valószínű, hogy egy metaforikusan hasonló talaj rendelkezésre állna katolikusok milliói részére. A házi oktatás a földalatti életmódnak egy formája lehet, de ez egy olyan földadat, ami elszántságot és állólépeességet kíván, és ritkán alkalmazható az általános iskolai szinten túl. Még azon katolikusok számára is, akik megengedhetik maguknak, hogy olyan tömbökben szerezzenek maguknak lakást, ahol hasonló gondolkodású szomszédokat találnak, megmarad a külső világ, amelyből lehetetlen elmenekülni, bár a katolikus ebben a kis világban megtalálja a közöset alapvető hitével.

Alapvetőnek a katolikus és keresztény hit azon alapjait tekintjük, amelyek elvben minden tisztességes pogány látókörén belül vannak. A gyakorlatban a modern pogány sokkal rosszabb, mint kereszténység előtti hasonmásaik, bár leírásuk Szent Pálnak a Rómaiakhoz írt Levele első fejezetében elég zord. Pál még talált bennük valami megváltó kegyelmet, jóllehet hajlamuk volt a nemcsak lopásra, gyilkolásra és bálványimádásra, hanem természetellenes vágyakra is. A megváltó kegyelem ugyanis az volt, hogy tudták: a rossz, amit tesznek, rossz. A modern pogány egy újfajta pogányságot képvisel, amennyiben ő kereszténység utáni pogány, azaz olyan valaki, akinek háttérében vagy neveltetésében vannak bizonyos kapcsolatok a keresztény életszemlélettel, bár attól szándékosan elfordult. Ebben segítette az uralkodó kultúrának az az általános tónusa, amit valójában segített létrehozni. Míg a kultúra eredetileg a kultuszból alakult ki, vagyis, bizonyos vallási elvek iránti hűségéből, a kérdéses kultúra legjobb esetben tolerálja a vallást, amennyiben bizonyos kapcsolatok fűzik a keresztény hithez.

A nyugati társadalomban a vallást radikálisan száműzték a nyilvános társalgásból az utolsó harminc évben.

Bár a tiszta immoralitás formái többé már nem említhetetlenek, a vallásra való hivatkozások viszont azok. A fölvilágosodás, akár akadémikus, akár harcias, még azzal büszkélkedett, hogy az emberiséget visszavezeti Isten olyan tiszta imádásához, amelynek forrása egyedül az ész. Valójában ennek a vallásnak a tételei a kereszténységéi voltak, amennyiben keresztények vallották és terjesztették, bár mindig kapcsolatban voltak a természetfölötti kinyilatkoztatással. Ezt a kapcsolatot számúzték a nyilvános társalgásból. Ez volt a kezdete egy olyan kötelező oktatásnak a francia állami iskolákban, ahol mindenkinek részt kellett vennie olyan képzésben, amit találóan "laikus vallásnak" neveztek, mert a keresztény értelemben fölszentelt papságnak semmi köze sem volt hozzá.

E vallásos oktatás érdemeit nem kell tárgyalni, tekintet nélkül a vonzóvá tétele érdekében kifejtett változatos erőfeszítésekre. Ezen erőfeszítések egyik nagyobb formája volt August Comte "pozitív vallása", ami kiváltotta T. H. Huxley megsemmisítő kommentárját, hogy ez katolicizmus volt kereszténység nélkül. A "laikus vallás" kifejezés is jó választás volt. A vallást ugyanis, amit helyettesíteni akart, akkor már 18 évszázada terjesztették olyan papok, akik égtek a vágytól, hogy megmutassák: a természetfölötti természetes meggondolásokon alapszik. Ezek a papok és misszionáriusok mindig azt állították, akár Európában, akár másutt, hogy a Tízparancsolat erkölcsisége teljesen fölfogható az emberi ész számára, és összhangban van az emberi természet legjobb és legtisztább aspirációival. De változatlanul állították azt is, hogy mivel az emberi természet gyenge és esendő, a természetfölötti üdvözülés nagy tényeit kell segítségül hívni és elfogadni, ha azoknak a tisztán természetes parancsoknak hatékonyan meg kell maradniuk az emberi elmékben és szívekben.

Azok a papok és misszionáriusok nem kerültek lényegesen más föladattal szemben akkor sem, amikor az új nemzetek felé fordultak, akik mind barbárok voltak, amint elkezdtek az összeomló római birodalom hatalmas térségeit betölteni. Lehet, hogy mint sokféle fajtából összeforrt római polgárok kissé szofisztikáltan nőttek föl pogány dekadenciájukban, de nagyjában azt tartották, hogy van egy sor erkölcsi parancs, aminek abszolút érvénye van. Az eredeti keresztény apológusok erősen támaszkodtak az erkölcsiség ezen természetes alapjára, bár teljesen tisztában voltak azzal, hogy céljuk ezen messze túl van. Míg a korábbi római birodalom fiatal nemzeteiben nem volt szofisztikáció, gyakran morálisan feddhetetlenül viselkedtek, ami meglepte azokat a misszionáriusokat. De azok is éppen úgy gyengeségektől nem mentes emberek voltak. A kereszténység elültetése Európában csaknem ezer évig tartott, és folyamatos harcot jelentett annak a célnak az érdekében, ami bizonyos értelemben a természetes erkölcsiség megerősítése volt a természetfölötti üdvörtörténet összefüggésében. Az utóbbi a moralitás jelentését összehasonlíthatatlanul magasabb szintre emelte, mint azt pusztán emberi ész valaha is el tudta képzelni, de ez a szint csak azért lehetett magasabb, mert elismerte az alapszintet.

A fölvilágosodás gurujai túl mohón hirdették ezt a szintet, elválasztva azoktól a magasabb perspektíváktól, amelyek egyedül képesek erejét megadni. Valójában már három-négy generáció múlva bőségesen világossá vált, hogy a "laikus vallásnak" nincs életereje. Egyre nyilvánvalóbb lett, hogy az emberi jogok növekvő mértékben pusztán emberi választásokká fajultak, amint a népeket egyre kevésbé lelkesítették azok az alapvető erkölcsi kötelességek, amelyeket az emberek szeszélyeitől és képzeletétől függetlenül érvényben kellett tartani. További három generáció múlva, vagy a jelen időkben csak egy jó adag hiú vágyalom feledtetheti azt a tényt, hogy a modern ember legnagyobb büszkesége, a demokratikus társadalom erkölcsi szinten játszadozás az anarchiával.

Semmi ilyesmit nem gyanítottak az amerikai alkotmány szerkesztői, amikor cikkelyeit megfogalmazták. Az alapító atyák képtelenek voltak bármilyen mélységben meglátni, hogy a társadalmi élet egy olyan rendszerét célozták meg, amely az önkorlátozás legmagasabb fokát kívánja. Ehelyett azt remélték, hogy a versengő erők egyensúlyt eredményeznek mindennek legfőbb java érdekében. George Washington, aki sokféle szempontból kiemelkedő ember volt, kivételt képezett, amikor óvott a pártszellemtől, mert az teljesen figyelmen kívül hagyja a köz javát. A pártszellemnek ugyanis az a lényege, hogy vakmerő elhatározással egy lehető legvastagabb szeletet vágjon ki a közös tortából. Ennek a szellemnek egy csúf megnyilvánulása hamarosan bőséges bizonyítékot adott a demokrácia legpontosabb meghatározásához, amit Winston Churchill, egyike azoknak, akik legemlékezetesebben harcoltak a demokrácia túlélésért, úgy fogalmazott meg, hogy az a legjobb az összes legrosszabb kormányformák közül.

A kormány nem prédikálhat, csak kormányozhat, vagy inkább tűrhető határok között korlátozhatja a törvények áthágását, olyan mértékben, amilyenben a többség azt kodifikálta. Mivel a vallásnak és a kormánynak szétválasztva kell maradnia, a demokráciát aládúcoló erkölcs nem számíthat támaszra a politikai rendszerben. Hogy a vallásszabadság biztosítva van, jelent valami ellenszert ebben a tekintetben, de messze nem eleget, mert a harcos és egyéb ateizmus nem kevésbé demokratikus választás, mint a jámborság. Ami még rosszabb, az olyan demokratikus alkotmány, mint az Egyesült Államoké, amely modellként szolgált számos más országnak is, nem teszi lehetővé, hogy az egyének szavazatmegosztásán túl lehessen nézni, tekintet nélkül arra, hogy szavazataik józanok vagy sem. A választások eredménye szent és sérthetetlen. Valójában nem lehet istenkáromlás, ha az önkifejezés egyik formája éppen olyan dicséretes, mint bármely másiké.

Az a követelmény, hogy annak, amit mondanak vagy hirdetnek, a törvényen belül kell lennie, kevés segítség, mert a törvény értelmezése az utóbbi évtizedekben eltolódott a konstrukcionista perspektívától egy haladónak hívott felé, amelyen belül a tényleges többségi nézetnek van a döntő szava. És ez a nézet abban a meggyőződésben alakult ki, hogy az egyén magánérkölcének a legfelsőbb bírója csak az egyén. Az egyéni vélemény elve, amely egy generációval ezelőtt vonult be az amerikai jogtudományba, fokozatos könnyítését jelentette az érvényesnek tartott elveknek, tekintet nélkül arra, hogy hányan tartották érvényesnek.

Ebben a föltevésben van a konzervatív vagy konstrukcionista jogtudománynak az Achilles sarka. Védelmezői föltételezik, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat idején a legtöbb amerikai istenfélő volt, ami aligha igaz. És még ha ez is lenne a helyzet, az alkotmány cikkelyeit úgy fogalmazták meg, hogy ne tartalmazzon semmi vitathatatlan hivatkozást egy olyan természet törvényre, amely független a szavazók részrehajlásától, vagy inkább kénye-kedvétől. Ez annál is sokkal fontosabb, mert mindenki más (nevezetesen, Franklin, Jefferson és Madison), aki azokat a cikkelyeket fogalmazta, teljesen tisztában volt a Blackstone által nagyon rendszerezett angol általános szokásjoggal, amelyben a természetjogról, mint a pozitív törvényalkotás alapjáról, legfelsőbb normájáról és végső bírójáról van szó. De ha mégis található lenne ilyen hivatkozás az alkotmány cikkelyeiben, nem lenne kényszerítő ereje a modern pogányra, aki nem a természetét, hanem pillanatnyi szeszélyét veszi legfelsőbb normának. Továbbá ez a hivatkozás nem lenne hatással a vallásos szelleműek véleményének a légkörére, mivel az igen változatos felfogások között egyesek kifejezetten elvetik a természetfölöttit. Ami a haladó nézetet illeti, kelepcei teljesen kibontakoztak, amióta a magánélet védelmére vonatkozó záradék meghatározó tényezővé vált a jogi döntésekben. Azokat a csapdákat, vagy inkább erkölcsi mélységeket természetesen könnyen elfedik a szabadság vagy a haladás speciális jelszavai, amelyeket úgy terjesztenek, hogy a levegőben lógnak.

Annak, hogy mi köze van mindennek a jelen fejezet tárgyához, ami az egykor katolikus kontinenseknek a szekularista áradás általi elmosásával foglalkozik, nyilvánvalónak kellene lennie. A keresztény erkölcsi üzenet megbénították azok a megszorítások, amelyeket rá erőltetett a bevallottan erkölcstelen törvényi környezet és nyilvános diskurzus. Egy katolikus, aki magát törvénytisztelőnek vallja, nem találhat szilárd támpontot egy olyan szerkezetben, amely bármilyen, mindig megszorítást jelentő, specifikus keretnek jövőbeni vagy jelenlegi eltörlése mellett van. Hogy legújabb példát említsünk, egy szenátusi szavazással szemben, amely szerint kisebbségnek joga van külföldön keresni abortuszt végző klinikát, nem lehetséges vagy nem eredményes nyilvános helyen azzal érvelni, hogy az abortusz ellentétes a természet törvénnyel. Az egyetlen orvosság kiszavazni hivatalból a Szenátus majdnem kétharmadát a következő választáskor.

Ezt várni viszont annyi, mint a mennysorság földre szállását várni. Az abortuszpárti jelöltek nyeregben vannak az Államokban, ahol népesség egyharmada katolikus. Európában az egykor erős kereszténydemokrata pártok csupán emléket jelentenek. Világos, hogy az egykor katolikus kontinensek talaját megfosztották morális fogékonyságától. Ennek egyik jele a pornográf formákban jelentkező meztelenség széles elterjedt ünneplése. Egy másik elterjedt nézet szerint az egyetlen immoralitás az, hogy megakadályozzuk az immoralitásnak még az undorító, nyíltan parádézó formáit is. A talaj sokkal ellenállóbb az evangéliumi üzenet befogadására, mint a pogány Róma vagy a félbarbár kora-középkori Európa talaja volt. Az egyetlen hely, ahol az Egyház, a középkor századain túlmenően az államot segíteni tudta, a köztörvények írása volt. De a segítséget a hitet hirdetőknél hősies meggyőzéssel kellett kikényszeríteni. Ezt ők teljes megegyezésben tették Szent Pálnak Timóteushoz intézett oktatásával, amely szerint Timóteus javítson, feddjen, intsen, tanítson, és soha ne veszítse el türelmét (2Tim 4,2). Írhatta volna akár azt is, hogy sohase veszítse elszántságát vagy állóképességét.

Ez az eltökéltség gyenge lett abban az időben, amikor a katolikus hit olyasmivé vált, amire sem a szülők, sem a tanítók nem tudták a katolikus ifjúságot rászorítani, hanem csak "ajánlani" nekik, úgy hogy ifjú oktalanokból választhassanak. Nem gyakoroltatták őket rövid kérdésekben és feleletekben, amelyek korábbi generációkat katolikusokká formáltak. Most a harmadik generációjuk van felnövevőben a Nyugaton. Kapkodnak a szavak után, ha a hitnek erről vagy arról az elemi tételéről kérdezik őket. Ilyen katolikusok közül kell most az Egyháznak a szeminaristákat és laikus katekétákat toborozni.

Mivel egy illusztráció többet ér, mint ezer definíció, vagy száz paragrafus, engedtessek meg emlékezni arra a véletlen eseményre, amelynek során a jelen sorok írója egy püspökkel találkozott a vonaton. A beszélgetés során az Egyház jelen nehéz helyzetére terelődött a szó, és megegyeztünk abban, hogy a fő probléma a kateketikai oktatásban keresendő. Néhány megjegyzés után, amelyhez hasonlók már említették a jelen és a korábbi fejezetben, azt javasoltam, hogy a Baltimore Katekizmust tömör kérdéseivel és feleleteivel újra be kellene vezetni az elemi, vagyis a plébániai oktatásba. A püspök sok megfontolásra érdemes elemet talált a javaslatomban, de édes-kesernyés mosollyal hozzátette: "De, kedves Atya, mit szólnának ehhez a nővérek?" Valóban egyesek közülük alig mondanának valamit.

A püspök a Vatikán II utáni Egyházban nőtt föl. Csak hallomása volt a nemzetre kiterjedő katekizmus versenyekről, amelyek négy évenként visszatérő események voltak a Zsinat előtti amerikai Egyházban. A versenyeket a Baltimore Katekizmus négy, egyre részletesebb formájának megfelelően szervezték. A tizenöt és

tizenhat évesek versenyeztek a legmagasabb szinten, olyan mértékű tájékozottságot mutatva, amit ma hiába várnánk a legtöbb seminaristától. Adjuk hozzá annak a mintegy ötvenéves papnak az esetét, aki éppen megszerezte a doktori fokozatot a teológiai tanulmányokban egy katolikus egyetemen. Egy velem folytatott beszélgetés előtt sohasem hallott a "megszentelő kegyelemről."

Két generációval ezelőtt a katolikusok a fejlett világban és bizonyára azon túl is, még kívülről megtanulták ezt és a többi elengedhetetlen kifejezést, amelyek nagyban segítették őket, hogy felnőtt korukban megragadják és kifejtsék hitüket. Ez volt az út, amelyen pszichéjük, emlékezetük talaja napról napra kiformalódott. A gyakorlat folytatódott minden olyan hamis aggály nélkül, hogy a gyerek elméje ezáltal ferdévé válna. A gyermekpszichológusoknak még újra föl kell fedezniük a nyilvánvalót, nevezetesen azt, hogy a gyermek mentális fogékonyságát a kettő és négy közötti zsenge években az szolgálja legjobban, ha összetett kifejezéseket hall történetek, mondókák, és rövid imádságok formájában, és *horribile dictu* még arra is kényszerítik, hogy megismételje azokat.

Semmi sem lehet hátrányosabb egy gyermekre, mint ha a nyelvtan, helyesírás és számtan alapszabályainak újra fölfedezésére kényszerítik. Még a zsebszámológépek korában is, a szorzótábla korai memorizálása jó helyzetbe hozza a munkaadókat és munkavállalókat. Azon kívül az Egyházban a pásztorok és juhok egyaránt igen előnyösnek találják, ha az alapokban szilárd gyakorlatuk lenne. Különb, az Egyház, amelynek kovásznak kell lennie a spirituálisan mindenütt oly sivár világban, azt fogja tapasztalni, hogy hatékonysága nagymértékben csökken. Az Egyháznak föl kell fedezni azt az egyszerű módot, amellyel minden kovászdarab dolgozik. Nem szabad azt várni, hogy az emberemlékezet óta ismert kovászt újra fölfedezzék.

Még "normál" körülmények között is, amelyről az Isteni Mester beszélt a magvetőről szóló példabeszédében, a talaj, amelybe a magok hullottak, nagyon változatos volt. A jó talajtól, az elégséges mélységtől és nedvességtől eltekintve, volt útszéli talaj, aztán vadrózsával és tövisekkel benőtt talaj, nem szólva a sziklás alapról. Ezzel a normalissággal összehasonlítva, amelyet az evangélium szemléletesen ábrázol, de könnyen figyelmen kívül marad a világ optimisztikusan hangolt szemléletében, az "abnormális" szó nagyon gyengének tűnik a spirituálisan lecsupaszított kontinensek valódi állapotának leírására.

Olyan korban élünk, amikor a katolikusok belelovalták magukat abba a gondolatba, hogy a világ, minden tudásával és ügyességével már kész, hogy magához ölelje őket, föltéve, hogy újra fölfedezik azt a maguk számára. A katolikusok, valójában maga az Egyház nagyon messze ment azon az úton, hogy találkozzék ezzel a világgal, több mint félfúton újra meg újra. A világ többnyire nemcsak hogy nem fogadta, hanem elutasította őket. Ennek emlékezetes pillanata volt, amikor egy brit miniszterelnök félrelökte az angol katolikus hierarchia arra vonatkozó erőfeszítéseit, hogy nyitva tartsa az abortusz gonoszságáról szóló vitát. Ezt azzal a megjegyzéssel tette, hogy a katolikusok elmondták véleményüket. Léven a Law Church egy terméke, amely régen eltépte azokat a kötelékeket, amelyek egykor, bár gyengén, de a természetfölöttihez kötötték, Mrs. Thatcher nem tudta megérteni, hogy a katolikusok, vagy legalább is egyesek közülük nem gondolnak az abortuszra másként, mint "förtelmes" bűnre, hogy a Vatikán II eredeti szavaira emlékeztessünk.

Sajnos, még egy olyan bűn is, ami förtelmesség, megszűnt nyugtalanítani nem egy katolikus lelkiismeretét. Több szavazás, amelyek megbízhatósága nem vonható kétségbe, beszámolt arról, hogy azoknak a katolikusoknak százaléka, akik elnézik az abortuszt nemi erőszak esetén, sőt kevésbé szörnyű körülmények között is, nem sokban különbözik, attól, amit a nemkatolikusok között találtak. Messze nem minden katolikus mutat ellenérzést az iránt, hogy katolikusokat találni olyan választott hivatalokban, amelyek támogatják az abortuszt, más olyan élet elleni arcátlansággal együtt, mint az azonos neműek házassága. Ami még rosszabb, messze nem összes pásztoraik követik a legfőbb pásztor a földön, annak kategorikus állításában, hogy nem lehet semmilyen erkölcsi vagy szociális igazolás az ilyen támogatásra.

A katolikus talajt riasztó mértékben megmérgezte a közömbösség azzal a különbséggel szemben, ami a katolicizmus ténylegesen, és aminek lennie kellene. Erre a helyzetre reagálva, sürgetővé vált, hogy a gyökerektől kezdve szükség van a katolikusok teljes körű újraevangelizálására. Az erre az igen érdemes és elengedhetetlen vállalkozásra szóló fölhívások talán jobb visszhangra találnának, ha szóvivőik olyan nyelvhez folyamodnának, ami tiszta és nyers. Evangelizáció és újraevangelizáció sajnos két általános név. Nem tudják közvetíteni azt a szomorú tény, hogy fárasztó előkészítő munka szükséges még katolikus összefüggésben is.

Egy olyan primitív eszköznek, mint a kapának a használatát sürgetni visszatetszést keltene abban a generációban, amelynek szülei elhitték, hogy hűsz könnyű leckében meg lehet tanulni zongorázni, vagy ugyanennyi leckében franciául vagy németül beszélni, hogy az 1960-as évek jelszavaira emlékeztessünk. A katolikusoknak még föl kell ébredniük arra a tényre, hogy hitük tekintetében nagyon gyakran nincsenek jobban informálva, mint az átlag amerikai a külpolitika szempontjából. Amikor a szavazók több mint fele kételkedne bármely nagyobb európai ország fővárosának nevében, kiválasztása azon képviselőiknek a kiválasztása, akik nagyobb geopolitikai összefüggésekben döntenek háború vagy béke kérdésében, aligha tűnik biztatónak.

Egy általánosan elfogadott katekizmus a politika számára nincs inkább a realitásokon belül, mint egy vágyálom. De egy világos és tömör katekizmus létszükséglet a katolikusoknak azokon a területeken, amelyek az

utóbbi időig katolikus kontinenseknek számítottak. Az olyan 'színezd ki magad' katekizmusok bevezetése, amelyekben nem tesznek föl kérdéseket és nem adnak feleleteket, akaratlan jele volt annak, hogy valami komolyan elveszett. A jövőbeni egyháztörténészek sok anyagot fognak találni abban a tényben, hogy egy teljes generációnak kellett elmúlnia, amíg a *Katolikus Egyház Katekizmusa* megjelent. Az Egyház, amelyről II. János Pál pápa kifejezetten megjegyezte Hollandiában tett látogatása alkalmával, hogy nem találta meg magát, egy további tucat évet töltött el ezen Katekizmus *Kompendiumának* megjelentetésével.

A kompendium tömörséget sugall, egy olyan minőséget, amit gyakran ropogós kérdés–feleletek közvetítenek. Valóban ilyen a Compendium szerkezete. Nem pótolta azonban magának a Katekizmusnak kirívó hiányait. Kevesen törődtek azzal a megjegyzéssel, hogy a nyolcszáz lapos hatalmas munka nem tartalmaz utalást a Szent Szív tiszteletére. A kompendium sem említette ezt a tiszteletet. Mégis az utolsó másfélszáz esztendő összes pápái nem ezt az tiszteletet segítették-e elő, mint a katolikus hit elengedhetetlen, valóban tömör formáját? Amint azt az előző fejezetben megjegyeztük, legújabban XVI. Benedek pápa úgy ajánlotta ezt a tiszteletet, mint a tisztelet alapvető formáját, aminek hiányában az van kockára téve, hogy a hit önelégültségbe fordul.

Egyetlen, ennél jobb szót sem lehetett volna kiválasztani annak a talajnak, a kontinensek azon sorának a jellemzésére, amely a modern világ. Az utolsó kettő vagy talán négy évszázadban, de különösen a legutolsó négy vagy öt évtizedben egyre inkább a lápvilág jellemzőit öltötte magára. Ezekben az évtizedekben számos katolikusnak lett az a fölfogása, hogy az önmagára összpontosítás a hit megújult formája felé vezet. Az *én* ismét egyszer átázott talaj lett, amiből nem sarjadtak hivatások. Hogy gazdag hivatások, ide értve a megszentelt laikus életre szóló hívásokat is, mégis továbbra is ébrednek, azt bizonyította, hogy míg kontinenseket el lehet mosni, az Egyház nem fosztható meg a szilárd talaj olyan megfelelő területeitől, amelyeken a robusztus vitalitás a pusztaság természetén túl is dolgozik. Ez kerül kifejtésre a következőkben.

Egyre újabb szigetek

Az erkölcstelenség és hitelenség áradata, amely elmosta a korábban katolikusoknak látszó kontinenseket, tett valamit önmaga ellenére. Megint egyszer a rossz megmutatta a jót kifogyhatatlan vitalitásában. Az áradás bizonyította egyes területek, szerveződések és csoportok ama szilárd eltökéltségét, hogy katolikusok maradjanak. Az áradás alkalmat adott az igazi katolikus élet új közösségeinek létrejöttére is. Ezek szigeteket képeznek az özönvízben, amely a hajdani kontinensek talaját a bomlás kellemetlen illatát árasztó mocsaras területekké alakította. Nem meglepően, a létrejött szigetek szinte mindig az élet erődjei. Ez az élet pedig olyan célok felé irányul, amelyek magasan a mindig romlandó emberi természet fölött, sőt még a felületes katolikus gyakorlatnál is messze magasabban vannak.

Ennek jelei a legváratlanabb pillanatokban és körülmények között láthatók. Az ember nem azzal az elvárással száll egy nyárközépi éjjel villamosra egy nagyvárosban, hogy ilyen jeleket fog látni. Inkább edzenie kell magát arra, hogy felettébb hiányosan öltözött nők között fog préselődni, akiknek arckifejezése a provokatívától a fásultig terjed. Biztosan meglepő volt látni egy ilyen alkalommal Budapesten egy fiatal nőnek az arckifejezését, aki fehér köpenyt viselt, amelynek egyetlen díszje egy széles barna skapuláré volt. A "Komunita Regina Pacis" még új, kicsiny csoportjához tartozott, amely eddig Veronából Brazíliába és Magyarországra terjedt át. A jelenet kontrasztosan klasszikus volt. Félmeztelen combok, gyakran élvezetvágyban, egy olyan öltözet szomszédságában, amelynek fehér színe arról beszélt, hogy viselője elszánt a tisztaságra.

Az ilyen szervezések száma nagy, ténylegesen nagyobb, mint feltételezik. Szaporodnak, mint a gombák bőséges eső után, valójában akkor, amikor a morális destrukció vihara még tart. Az egyik ilyen vihar a protestáns reformáció vihara volt, amely mindenhol, ahol hírhedt fejedelmek biztosították uralmát, teljesen kiűresített csaknem minden konventet és monostort. De az ilyen pusztításokra válaszul Isten az új rendek bőségét támasztotta. Közülük egyesek, mint a jezsuitások hamarosan kihaltak. Mások, mint a teatinusok nem tudtak erőre kapni, míg megint mások a spirituális erő tartós nyomait hagyták maguk után. Elég, ha a sarutlan karmeliták fölemelkedésére gondolunk, akiket Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János ösztönzött. Ezekkel párhuzamosan jött az Alkantarai Szent Péter által vezetett ferences reform és a kapucinusok fölemelkedése. Végül, de nem utolsó sorban, megjelent Loyolai Szent Ignác kicsiny csapata, amely egy generáción belül olyan növekedést mutatott, hogy beszédtema lett Európában és azon kívül.

Európának főként az Alpokon túli fele akkora már csellel vagy erővel megfosztatott katolikus hitétől. A "reform" nevében a keresztény szellem hatalmas mértékben deformálódott. A hitüknek állítólag elemeit sem ismerő embereket tanították például a keresztség olyan fogalmainak együttesére, amiket a Gangesz szent folyóban fürdő hinduk is fölmondhattak volna: "Az embereket időnként oktatni kell" olvasható egy, 1526-ban Luther irányelvei szerint, a szászországi plébániák ellenőrzése céljából kiküldött ügynökök részére összeállított utasítás szövegében, "hogy emlékeztessék őket keresztségükre, és informálják őket: a keresztség annak a jele, hogy Isten kedvezően fordul nemcsak a gyermekek, hanem bármilyen korú hívők felé. A keresztség tehát nemcsak a kisbabák számára jel, hanem hasonlóképpen izgalom a korosoknak és figyelmeztetés a bűnbánatra. A vízben való megkeresztelkedés ugyanis vezeklést, megtérést és bűnbánatot jelent." Amikor a következő évben Luther összeállította katekizmusát, a ködös szöveg arról, hogy mit csinál ez az alapvető szentség, nem kevésbé nyilvánvaló volt. A "reformáció" bajnokainak tollából kikerült hasonló beszédek áradatának főhatása a "deformáció" lett.

Luther és mások várakozásaival ellentétben, a reformáció mozgalma még a törökök segítségével sem számolta föl ötven éven belül a Luther által Babilon szajhájának tekintett pápaságot, pedig az Ausztria és Magyarország elleni török támadásokhoz maga Luther is tapsolt. Évekkel azután, hogy kilencvenöt tézisének kiszögezte a wittenbergi vártemplom kapujára, a lehangelő eredmények annak kijelentésére készítették, hogy ha előre látta volna azokat, nem kezdte volna el reformját. A protestánsok, gyors győzelmet várva, elfelejtkeztek a pogányok evangelizálásáról. A katolikus országok viszont, amelyeket a protestánsok nem tartottak a pogányoknál jobbakká, a missziós erőfeszítések új korszakát indították el, kihasználva az Amerikákba, Indiába és azon túl vezető, újonnan fölfedezett utakat. Hősies misszionáriusok, hajóra szállásuk pillanatától fogva, életüket kockáztatták, hogy elérjék a távoli országokat és számtalan pogány fejére öntsék a keresztség vizét, megvetve az otthoni komfortot, amit Luther biztosított újszülött klerusának.

Elkezdődött Közép- és Dél Amerika evangelizációja éppúgy, mint Észak-Amerika déli vidékeié, és ezek Új-Spanyolország néven lettek ismertek. Abból a talajból, ami csak egy vagy két generációval korábban még tiszta pogányság volt, új szentek bukkantak föl. Porres Szent Márton és Limai Szent Róza számtalan perui és

chileire hatottak lelkesítően, míg Juan Diego, vagy inkább a Madonna, aki neki Guadeloupe-ban megjelent, ösztönözte az aztékokat, akik korábban a vallástörténetből ismert legkegyetlenebb isteneknek szolgáltak. Xavéri Szent Ferenc számtalan hindut keresztelt meg, és buzgalmában elérte Kína igazi előőrseit. Más, hasonlóan hős misszionáriusok hamarosan behatoltak Japánba.

Mintegy kétszáz év múlva, amikor a Fölvilágosodás elindította a francia forradalmat, a minta ugyanaz volt. Ahova a forradalom csapatai eljutottak, a monostorokat és konventeket bezárták. Húsz éven belül a bencés apátságok száma közel ezerről csupán tízre apadt. A szám leesett, mert a szerzetesek az üzöttség szüntelen érzésében éltek. A Jézus Társasága negyven évig kihálás közelében volt, és ezzel együtt a hatalmas katolikus nevelési intézmény az Ész imádása támogatóinak áldozatává vált. A párizsi Notre Dame főoltárán trónra ültettek egy feslett színésznőt, mintha evidenciául szolgált volna, hogy az Ész, különösen nagybetűvel írva, örültté válhat.

Közben új vallásos csoportok alakultak, gyakran a guillotine árnyékában. Jöttek a maristák és a marianisták, majd új formái a Keresztény Testvéreknek, akik kezdettől fogva oktatták a hívőket nemcsak a vallás dolgaiban, hanem mindabban, ami szükséges az emberhez méltó élethez. Lelkes nők egyáltalán nem maradtak el a férfiak mögött, sőt időnként élén voltak az "eröltetett menetnek", amely a hit ellenségei által paragon hagyott területeken keresztül vezetett, és az volt a célja, hogy új, megkapaszkodásra alkalmas területeket nyerjenek a hitnek. A Szent Szív Társaságának nővérei és más új csoportok akkor láttak munkához, amikor el kellett rejteni azokat a papokat, akik megtagadták a forradalmi Alkotmány elfogadását. Ők először csak önmaguknak voltak ismertek, míg a hitetlenség szóvivői a hit kihalását jósolták Franciaországban.

Életképességének meglepően új jeleivel jelentkezett a hit. 1830-ban Labouré Szent Katalinnak látomása volt egy új éremről, amely elindította a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletét. Miután ez megtörtént, az érme viharosan birtokba vette a katolikus világot, és elterjedt azon túl is. Amint a túlnyomóan protestáns Angliában John Henry Newman 1845. augusztus 22-én nyakába akasztotta az érmet, megtérésével kapcsolatos tanácsalansága szinte máról holnapra megszűnt. Kevesebb, mint két hónappal később áttért a katolikus vallásra, ami kiszámíthatatlan következményekkel járt a katolicizmus megerősödésére egy olyan országban, ahol a katolikusok hetven évvel korábban hetvenezernél kevesebben voltak, és úgy tűnt, hogy kihalnak.

1858-ban egy fehérbe öltözött hölgy jelent meg a tizenkét éves, írástudatlan Bernadette Soubirous-nak és e szavakkal azonosította magát: "Qué soy er'Immaculada Concepciou" (Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás). Tíz évvel később egy fő szabadkőműves Franciaországban bánatosan megjegyezte, hogy ha nem lett volna Lourdes, a páholyok végső győzelmüket ünnepeleheték volna. A kérdéses főembernek azon a tényen kellett volna töprengenie, hogy 1830-ban a Notre Dame katedrális körüli, még sűrűn lakott plébánia híveinek száma kevesebb volt, mint kétszáz. Ezekon és más adatokon gondolkodva, a filozófia egy híres professzora a Sorbonne-on megjósolta, hogy két generáció múlva a katolicizmus halott lesz Franciaországban.

Ritkán volt jóslás tévesebb. A tizenkilencedik század végén a katolicizmus Franciaországban erősebb és talán tisztább volt, mint korábban bármikor. Nem mintha valaha is elveszítette volna vitalitását. Ennek elképesztő jele a francia forradalom utóhatásában mutatkozott meg. Napóleon azt követelte, hogy VII. Pius pápa csökkentse a püspökségek számát az *Ancien Régime* előtt létező kétszázról az új megyékével azonos számra, vagyis kb. kilencvenre. Hitvallásának jeleként, a régi francia püspöki kar valamennyi tagja lemondott, hogy ezáltal lehetőséget adjon a pápának az új kinevezésekre. Mintegy hatvan évvel később, amikor a Harmadik Köztársaság fölmondta a napóleoni konkordátumot, X. Pius megint számolhatott a francia püspökök lojalitásával. Nagyjából valamennyien lélekben úgy érezték, mint egy közülük, aki, miután látta, hogy őt és hittestvéreit hirtelen minden államsegélytől megfosztottak, megjegyezte, hogy bár a pápa hajthatatlansága a püspököket szegénnyé, de egyben minden állami beavatkozástól szabaddá is tette.

Közben misszionáriusok nagy csapatai rajzottak ki Közép-Afrikába, valamint a Közel- és a Távols-Keletre. A hit elvetett magjai nagyfokú vitalitást mutattak, amikor Vietnámban, az 1870-es években a katolikusok teljes körű üldözése során nyolcvanezer vietnami katolikus választotta inkább a halált, minthogy rátapossanak a kereszt formában rakott két botra, amit lábuk elé dobtak. A huszadik században vértanúságot szenvedett katolikusokról egy teljesen dokumentált könyv jelent meg éppen az emberiségre virradt harmadik millennium előtt. A könyv, *Il secolo del martirio* (magyarul Keresztények a vértanúság századában címmel jelent meg) megmutatta, hogy soha korábban a dokumentált történelemben nem volt század gazdagabb vértanúban, mint a huszadik.

Egyetlen szó sincs erről a *The Twentieth Century* (A huszadik század) című pazarlóan illusztrált kötetben, amelyben a katolicizmus és a pápák csak egyszer és futólag jelentek meg. Az ebben a században tett haladás ünneplésében a könyv leereszkedően jegyezte meg, hogy még II. János Pál is megünnepelte. Természetesen II. János Pál megünnepelt minden nemes emberi eredményt, amelyben a huszadik század különösen gazdag, bár nem abban a perspektívában, amit az emberinek valójában jelentenie kellene. A huszadik század haladása sokkal inkább a tudományos és technikai fölfedezések, mint a megfelelően fölfogott emberi értékek tekintetében történt. A huszadik század tanúja volt húsz millió ember lemészárlásának az I. világháborúban, nem is beszélve

a hajléktalanná és nincstelenné vált emberek tömegéről. Ugyanez a hencegő század tanúja volt a II. világháború összehasonlíthatatlan borzalmainak, alkalmasint több mint ötven millió halottal. Az emberek emberek általi kolosszális lemészárlása után voltak helyi háborúk, amelyek száma húsz év alatt elérte a kétszázat. Azután jöttek népiirtások Afrikában, Délkelet-Ázsiában és a Nagy Ugrás folyamán a Kínai Népköztársaságban. Végül, de nem utolsó sorban ugyanez a század tanúja volt annak, hogy az éves abortuszok száma mintegy 50 millióra emelkedett, és hozzáadódott az emberi élet elleni olyan önelégült támadásokhoz, mint az eutanázia és az azonos neműek házassága, amelyeket a tizenkilencedik században a fejlett világ még tiszta gonoszságnak bélyegzett.

Nincs hivatkozás a *The twentieth Century* című kötetben a Gonosz Hatalomra, nem szólva arról a szerepről, amelyet II. János Pál játszott megdöntésében. Sokkal kevésbé lehetett várni a hivatkozást ebben a kötetben arra a tetre, amelyet a pápa végbevitt Lengyelországban. Egy olyan korban, amelynek imponálnak a számok, sőt gyakran csak a számok, eléggé impresszívnek kellett volna lennie annak a teljes számnak, könnyen lehet, hogy egy milliárdnak, akik üdvözölték a pápát, amint a világ országainak nagy részét meglátogatta. De nem ez volt a legnagyobb tette II. János Pálnak, aki meglátogatta a világ egyik pólusán Skandináviát és a másikon Fokvárost, elment Keleten Japánba és Nyugaton Alaszkába, nem említve ismételt látogatásait az Egyesült Államokban, Nyugat-Európa valamennyi országában, valamint Közép- és Dél-Amerikában. Még a szovjet csizmák tiprása közben ment saját hazájába is. A három millió ember, aki őt első látogatása alkalmával köszöntötte, jelezte a Gonosz Hatalom küszöbön álló leváltását. Mindenről semmi sincs ebben a hírhedt könyvben.

Nincs említés ebben a ragyogóan nyomtatott giccsben a pápa élete elleni merényletről sem. Hallgatás, dacos hallgatás megint egyszer az egyedüli válasz a tényekre, amelyek hangosabban beszéltek, mint a szavak, és egy olyan korban, amely csak a tények iránt nyilvánított tiszteletet. Ez olyan kor, amely az igazságot egymást gyorsan követő közvélemény kutatásokból merített számokkal méri. Ez olyan kor, amely, a ma elektronikus formában terjesztett újságokhoz hasonlóan, abban bíz, hogy az emlékezet elhalványodik nemcsak egyik napról a másikra, hanem reggeltől estig is. A huszadik századnak ez a hírhedt összefoglalása nem hivatkozik valami még annál is fontosabbra, mint a hatalmas tömeg, amely bizonyította, ellentétben egyes vezető szekularista guruk vágyálmaival, hogy a lengyel pápa sokkal többet tett, minthogy életkedvet fecskendezett az egyház "haldokló testébe". Ezt állította ugyanis egyik tagja az egyik olasz kormányának. Ez utóbbiak gyorsan váltották egymást, ami biztosan nem a demokrácia vitalitásának a jele.

Természetesen nem a szekularista guruk voltak azok, akik megjegyzték, hogy az Egyház vitalitásának finom jelei megvoltak, mielőtt Karol Wojtyła Szent Péter trónjára lépett. Ezek egyike a Katolikus Akció volt, amelyre a pecsétet XI. Pius pápa tette 1922-ben megjelent *Ubi arcano Dei* kezdetű enciklikájával, éppen pápaságának elején. Olaszországban a mozgalom szorosan szerveződött férfiak és nők, fiatal emberek és fiatal nők, egyetemi diákok és női ellenpárjaik hat divíziójába. Ennek a "hadseregnek" a hatékonyságát nagyon rossz néven vette és félt a fasiszta kormány, mert politikainak tartotta, XI. Pius azonban hajthatatlanul állította, hogy az Egyház nem zárható be a sekrestyébe. A "hadsereg" célja az volt, hogy biztosítsa az aktivitás olyan katolikus területeit, mint az iskolák, a kórházak, és az újságok használata, hogy megállítsa a társadalomra vonatkozó kizárólagos igények érdekében kifejtett újpogány erőfeszítések áradatát.

A Katolikus Akció eszméje és szelleme kiterjedt más mozgalmakra is, mint a Keresztény Családmozgalom, a Sodalitas, a Serra International, a Munka Céhek, a Katolikus Fajközi Tanácsok és a tanulmányi clubok. Voltak további szervezetek, így a Joc-isták (ez a beceneve a JOC-nak, vagyis a Jeunesse Ouvrière Chrétienne-nek, a Keresztény Munkásifjú Mozgalomnak), akik Belgiumból terjedtek el. Mindezek hangsúlyozták a hierarchia különböző mértékű felügyelete alatt végzett munkát. Nem csoda, hogy XII. Pius pápa "egy sajnálatos és inkább elterjedt nehézségről beszélhetett, amely a 'Katolikus Akció' fogalmának használatáról keletkezett." A zavarhoz hozzáadódott Saliéges bíborosnak, Toulouse érsekének az üzenete, aki azt akarta, hogy a katolikusok a tömegekre, mint entitásokra összpontosítsanak, amiknek saját soraikból kellene vezérekről gondoskodniuk, akik hatékonyan ellensúlyozzák az ellenséges tömegmozgalmakat. Ez különös elismerését jelentette a tömegekkel kapcsolatos mítosznak, mintha a tömegek saját személyiséggel rendelkeznének, ahelyett hogy egyénekből állnának, akiket meg kell védeni attól, hogy a tömegekben pusztá számmá redukálódjanak. Beszédesen, Saliége bíboros tanácsa hatástalan volt Franciaországban, ahol a retorika újabban gyakran megelőzi a szilárd gondolkodást és cselekvést.

Az a tény, hogy a katolikus akciók és mozgalmak különböző formái elég hamar kezdték erejüket veszíteni, csak azt mutatja, hogy ha az akciót hangsúlyozzák, és szellemi inspirációját nem tartják a fókuszban, a megnyert terület könnyen elvész. Ez nem azt jelenti, hogy a pápák vagy a Joc-isták vezetője, Joseph Cardijn kanonok, aki végül bíboros lett, nem hangsúlyozták volna a spirituális vonások elsőbbségét, és egyedüli forrásukat, a komoly, módszeres lelki életet, egy olyan eszményt, ami általában nem kapcsolódik a laikusok fogalmához.

De a laikusok valami még jobbat is föl tudtak mutatni. Már 1921-ben, egy kongresszuson a svájci Sankt Gallenben huszonnyolc különböző szerveződés gyűlt össze, akiknek tagjai vallásosak akartak lenni, anélkül

hogy férfi vagy női szerzetesrend tagjaivá váltak volna. Egyesek közülük gyorsan elismerést kaptak a Szentszéktől. Számuk gyors növekedése kicsit több mint húsz év múlva megkívánta a "Provida Mater Ecclesia" kezdetű apostoli konstitúció kiadását a "Szekuláris Intézetekről". Addigra elérkezett az idő, hogy a legfelsőbb szintről kapjanak támogatást, egy teljesen új eszme nevében.

Sokkal korábban, amint ezek az Intézmények formálódni kezdtek, az Egyház különböző utakon biztatta a laikusokat, akik intenzív spirituális életet akartak élni, és előmozdítani Isten országának ügyét a világban. Az Egyház teljes egészében megerősítette az 1997 óta a boldogok között tisztelt Frederic Ozanam munkáját, aki az 1830-as években hozta létre a Páli Szent Vince Konferenciákat, hogy érdeklődést ébresszen a szegények iránt a világi, legtöbbször szakmával rendelkező katolikusokban. Mások egyénekként akartak dolgozni, mint Contardo Ferrini (boldoggá avatva 1947-ben), a római jog kiváló professzora a Milánói Egyetemen a huszadik század első évtizedeiben.

Beszédesen, új szerzetesrendek, mint a szaléziak, buzgón toboroztak világiakat munkatársaknak, mint legfontosabb feladatuk legtermészetesebb következményét: szegény fiúkat nevelni oly módon, hogy gyakorlati ismeretet adnak nekik, ami által azok emberhez méltó életet élhetnek a világban. A szalézi nővérek ugyanezt tették a leányokkal. Jelenleg huszonhét laikus szervezet segíti elő a szalézi papok és nővérek munkáját. Még korábban, az Egyház nagyon támogatta a harmadrendek kialakulását vagyis buzgó laikusok társulásait, akik a világban élve, amennyire csak lehet, részesedni akartak ennek vagy annak a szerzetes rendnek a szelleméből vagy gyakorlatából. E csoportok közül a legismertebb és legszélesebben elterjedt a ferences harmadrend. De helyes itt megemlíteni Sienai Szent Katalint, egy domonkos harmadrendit, akinek a munkája az Egyházra nézve történelmi arányú lett éppen akkor, amikor a modern idők születőben voltak. Még olyan rendek is, mint a karmeliták, akiknek életmódja szigorú elzártaságot jelentett, maguk köré gyűjtöttek laikus férfiakat és nőket, akik buzgón részesülni akartak a szellemi javakból és hozzájárulni társaik jólétéhez az irgalmasság testi és lelki cselekedeteivel.

Amit a "Provida Mater Ecclesia" törvényesített, az valami egészen más volt. Szabályokat, valójában teljes egyházi elismerést adott világiaknak, akik folytatni akarták laikus életüket, miközben olyan tipikusan világi hivatásuk van, mint orvoslás, jog, ipar és tanítás. Ugyanakkor fogadalommal kötelezték el magukat a három evangéliumi tanácsnak, a szegénységnek, a tisztaságnak és az engedelmességnek a gyakorlására. A "Provida Mater Ecclesia" ezen tanácsok iránti elkötelezettségüket egyenértékűnek ismerte el az egyszerű szerzetesi fogadalommal, a lelki javak speciális forrásával. Amint ez megtörtént, a Szekuláris Intézetek megkezdték a gazdag aratás betakarítását. Egyedül az Egyesült Államokban mintegy negyven ilyen intézmény van, a www.secularinstitutes.org honlapon található lista szerint. Az egyiknek a tagjai imádkoznak és dolgoznak az Új Pünkösöd eljöveteleért, a másoknak, a "Bethániai Miasszonyunk Missziója" nevűnek a tagjai, véglegesen elkötelezik magukat azok gondozására, akiket mindenki elhagyott.

Szóljunk néhány szót az *Opus Dei*-ről, először, mint szekuláris intézetről, aztán, mint személyi prelaturáról. Josémaria Escriva de Balaguer indította el Spanyolországban az 1920-as években. Sikerei miatt rosszindulatú bírálói "Octopus Dei"-nek mondják. A gúnynev egy titkos és baljóslatú szervezetre utal, amelynek karjai minden irányba kiterjednek, mint az octopus karjai és mindig új karokat növesztenek. A valóság azonban az, hogy átlátszó és ártatlan, legalább is azok számára, akik képesek elismerni az ártatlanságot, ha látják azt. Mert a tagság az Opus Deiben egyszerűen azt jelenti, hogy míg folytatja munkáját választott hivatásában, mint mérnök vagy tanító, vagy orvos, vagy ügyvéd, a három evangéliumi tanács iránt elkötelezett életet is él. Ez a helyzet az Opus Dei törzstagjainál, akiket *numerari*-knak mondanak. Amikor alapítójuk 1975-ben elhunyt (2002-ben szenttéavatták), a *numerarik* száma mintegy ötezer volt. Ebben az időben a hozzájuk csatlakozottak, a *supernumerarik* száma nyolcvanezer volt, nőek vagy nőtlének. Meg kell említeni a még hatalmasabb *Communione e Liberazione* mozgalmat is, amely különösen Olaszországban van elterjedve, törzstagjaik, a *memores Domini* el vannak kötelezve az evangéliumi tanácsoknak.

A szekuláris intézeteknek nem a száma fontos, hanem az alaptermészetük. Nem egy magasabb harmadrendet jelentenek, nem is az Actio Catholica egy formáját, még csak nem is a világi apostolság egy új formáját. Ami új, valójában eredeti bennük, az az a tulajdonság, hogy foglalkozásbeli elfoglaltságaik kötelességeinek teljesítése eszköz a megszentelődésre, feltéve, hogy a megszentelődés fő eszközeit buzgón és komolyan veszik.

Ha most egy laikus át van itatva mély lelkeséggel, elhatározza, hogy saját képességei szerint minden tettel az Isten országát segíti elő. Bár a "minden" nyilvánvalóan nem jelenthet sokkal többet, mint hogy szakmai kötelességeiket kiválóan teljesítik, a többlet nem elhanyagolható.

Minden más csoporttól eltérően, a szekuláris intézetek, különösen törzstagságuk tekintetében, jelentős újdonságot jelentenek, amennyiben olyan emberek tartoznak hozzájuk, akik elkötelezettek a három evangéliumi tanács teljesítésében, amelyeket Urunk úgy jellemezte, mint a szentté válás sajátos eszközeit. Ezek az Egyház leghatalmasabb eszközei arra, hogy fenntartsa aktivitása területén a tisztaságot a hitetlenség, erkölcstelenség és szekularizmus áradásában. Mert az összeütközés a világ és az Egyház között örökre megmarad a szentté válás

folyamatában. A világ a pusztá fuvallatát is gyűlöli ennek, míg az Egyház virul általa. Az isteni uralom egy formája az, hogy a kereszténynek ebben a világban, de nem ebből a világból kell élnie. A szekuláris intézetek a legsajátosabb formái ezen uralom megvalósításának. A világ megveti őket, mert felvállalják a világot a maga világiasságában a világ közepette. A világ zavart és csalódott, mert legújabb ellenfeleik nem szerzetesi öltözetben járnak, és ezért legnagyobb részben fölismerhetetlenek. Ez ugyanaz a csalódottság, amit a rendőrség a kommunista országokban érzett, miután kényszerítette a papokat, hogy ne járjanak nyilvánosan reverendában. Hamarosan azonban arról panaszkodott, hogy civilben nehéz őket azonosítani, és föl kutatni.

Ennyit egy három felvonásos dráma újrájátszásáról. Az elsőben tenger változásról, a másodikban kontinensek elárasztásáról, a harmadikban egyre újabb szigetek fölmerüléséről van szó. Ez a legnagyobb, folyamatban levő dráma az emberiség történetében, mióta belépett megtestesülése által az Isten Fia. A dráma főszereplői a szentek, akik körül folyamatosan képződnek a természetfölötti vitalitás szigetei, míg látszatra, vagy legalább is a nyilvánosság-formálók szándékai szerint a szigetek zsugorodnak, és számuk egyre csökken. A szekularisták a történelmet homályos szemüveggel olvassák annak a ténynek megfelelően, hogy a dráma mindig újra játszódik. Volt az Egyház számára tenger változás az ötödik században, amely látta a megszerzett kincsek hirtelen elmosását. A barbár nemzetek elkezdtek beáramolni a római birodalom nyugati részébe, és az Egyház nem tudott gátat vetni ennek. Még Nagy Szent Leó pápa sem tudta kétszer visszafordítani a hunokat. De az Egyházat nem lehetett megfosztani szentjeitől, akik kezdtek kis szigeteket, monostorokat formálni, ahol a szentség és a kultúra menedékre talált.

Ezek a szigetek előőrsei voltak a keresztény kultúra Karoling-kori reneszánszának, amely erejét a Szent Benedek regulájában kodifikált életstílus felfedezéséből merítette. Helytelen lenne ezt a reneszánszt Chateaubriand szemüvegén keresztül nézni, akinek a *Kereszténység Géniusza* című könyvében sok mindent lehet találni a szerzetesekről, amint erdőt irtottak, megbízhatatlan mocsarakat csapoltak le, és kéziratokat másoltak, de keveset a közülük való szentekről. Listájuk magába foglalja Nagy Szent Gergelyt, aki szerzeteseket küldött Angliába, és Szent Bonifácot, aki evangelizálta Németországot. De úgy tűnt, hogy egy sötét áradás elöntötte mindezeket az eredményeket, amikor hihetetlen botrányok jelentek meg a Vatikán falain belül. Ezekre gondolva, Julián cordovai bíboros, a züllött XII. János pápa kortársa megjegyezte, hogy semmi személyes romlottság sem tudja csökkenteni a Péter utódjának adott isteni biztosítékot. Ezekre az évekre visszatekintve, Baronius bíboros megismételte azt az ősrégi teológiai észrevételt, hogy Jézus látszólag elaludt, amikor Péter bárkája egy szörnyű viharban hánykódott.

Az isteni az Egyházban képessé tud tenni pusztán embereket, hogy visszaszerezzenek áradással elöntött nagy területeket. Gondoljunk csak Cluny-re, amelynek szent apátjai a bencés apátságok százaiiban támasztottak új erőket, a Szent Bernát vezette ciszterciekre, és igazi szent pápák sorára, mint II. Leó, VII. Gergely, a korábbi Hildebrand és Boldog III. Jenő. Az utóbbi volt a feje az újonnan alapított ciszterci monostornak Tre Fontane-ban, Róma szélén. II. Lucius 1145-ben bekövetkezett halála után ezt az apátot választották meg pápának, mert szentsége ragyogó és vonzó volt, amiről számos kortársa írt. Egy angol krónikás, Roger Hoveden szerint Jenőnek mindig kedves volt az elméje, titoktartására mindig számítani lehetett, nézése mindig nemcsak békés, hanem vidám is volt. Mégis egyike volt azoknak, akikről háromszáz év múlva Szent Antoninus szerzetes és Firenze érseke azt írta, hogy egyike volt a legnagyobb és legszerencsétlenebb pápának. Megpróbálta a gonosz széles áradatát visszafordítani, de csak a jó területét tudta megtartani olyan szörnyekkel szemben, mint Bresciai Arnold és Barbarossa Frigyes. Ennek a pápának, aki szerzetesként és pápaként egyaránt az erény legnagyobb példája volt, írta Szent Bernát *De consideratione* című munkáját a legfőbb pásztor kötelességeiről. Ezt a munkát egy szent írta egy másik szentnek.

De mégis megérkezett az árvíz, a krízis. Kirobbantója az investitúra politikája volt, ami a püspököket világi, gyakran nagyon is világi urakká tette. Megint egyszer a szenteknek kellett az elvesztett területeket visszaszerezni. Az Assiszi Szent Ferenc követőinek ruháját körülfogó kötélről helyesen mondták, hogy ez akadályozta meg a tizenharmadik századi ámokfutás kerekeinek rohanását. Mert amikor a szentek sokan vannak, ugyanígy vannak a gonosztevők is. És Isten soha sem engedi a teljes győzelmet sem a gonosztevőknek, sem a választottaknak. X. Gergely pápa, aki 1274-ben Lyonban a Tizennegyedik Zsinaton elnökölt, amely látta, amint Michael Paleologus bizánci császár az egyesülés dokumentumát aláírta, hamarosan meghalt, jóllehet látszólag jó erőben volt.

Akkorra a kereszténység keleti része néhány tartományra zsugorodott. Ez a zsugorodás hétszáz évvel korábban kezdődött, amikor Jusztiniánusz császár nem tudta megtartani Észak-Afrikát, az Egyház legvirágzóbb részét a vandálok pusztításával szemben. Utóda nem tudott kitartani Szíria mellett, amelyet már az Iszlám uralt Damaszkuszi Szent János ideje óta. Ő volt ama kevés keresztény egyike, aki visszautasította az igaz hit fölcseserlését az adómentesség fejében, amely a moszlim térítés leghatékonyabb eszköze volt. A tizenharmadik században a török hordák meghódították Kis-Ázsia keleti részét és fenyegették Byzantium fővárosát.

Nyugaton a tizenharmadik század az emberiség talán legrosszabb betegségének, az örült nacionalizmusnak a fölemelkedésével zárult. Szép Fülöpben a vonzó külső baljós jellemmel párosult. VIII. Bonifác pápa, aki

Fülöp ellen kiadta a nevezetes "Unam sanctam" bullát, nem tudott győzni, és ugyanez volt a helyzet utódjával, Boldog XI. Benedekkel. A Római Martirológium azt állítja ez utóbbiról, hogy "csodálatosan elősegítette az Egyház békéjét, helyre állította a fegyelmet és növelte a vallásosságot." Valójában csak megelőzni tudott túl sok további rosszat.

A végül is bekövetkezett veszteségek hatalmasak voltak. Hamarosan eljött a pápaság babiloni fogsága Avignonban, a kapzsi francia királyok nagy öröme. Egy századdal később, a Konstanzi Zsinaton egyes püspökök megpróbálták nemzeti származásuknak megfelelően ülni. Ez a bomlás jele volt, amit a fekete halál is segített, amely három év alatt sirba küldte Nyugaton Európa egyharmadát. Sok plébánia papok nélkül maradt, és gyakran csak egy maroknyi hívővel. Megint a szentek lettek a remény fénylő jelei, amelyek leggyakrabban a Kisebb Testvérek és a Prédikáló Testvérek soraiból származtak. Világítótornyokként szolgáltak, mutatva a biztos terület partjait.

Aquinói Szent Tamás szentté avatása 1323-ban nem jelentette az egészséges gondolkodás elterjedését. Még saját rendjében is csak két évszázaddal később fogadták el tanítását vezérfonalként. Közben teológiai síkon Jean Gersonnak, a párizsi egyetem kancellárjának jámborsága elősegítette a fideizmus egy formáját, ami nem tudott gátat vetni a Platon írásainak hirtelen felfedezése által fölvetett problémáknak. Keletről jött szerzetesek Firenzében látták, amint Platon dialógusainak kéziratát kíváncsian vásárolták. E kéziratok közül korábban csak a *Timaeus* volt ismeretes Nyugaton. A nézetek szélesítésének kíváncsisága alatt egy rosszul palástolt döntés húzódott meg a pusztá humanizmus mellett, amelyhez a kinyilatkoztatás semmi lényegest sem hozhatott. Platon írásaiban a csupasz természet jelentkezett intellektuálisan legcsábítóbb formájában, ajtót nyitva olyan csábításoknak, amelyek az erkölcsi erények megannyi ellenségei voltak.

Még a tizenötödik század végén is, amely látta VIII. Ince és VI. Sándor uralkodását, nem volt hiány szentekben. Kevés dolog annyira félrevezető, mint azt állítani, hogy az Egyház csaknem teljesen elveszítette szentségének jelét, amikor Luther jelentkezett az Egyház reformálásának egy különös módjával. Biztosan új eszmét vezetett be, amely elővételezte a modern idők tiszta szubjektivizmusát. A tizenkilencedik század végére a német filozófusok a kanti én-központúsággal átítatva joggal találták meg teológusukat Lutherben, ha erre egyáltalán szükségük volt. Ő olyan teológus volt, aki rapszodikus ingázásában vágyat érzett mindig új paradox kijelentésekre, amelyek nyomtatásban megannyi könyvsikerré váltak. Nem csoda, hogy a protestáns teológusok kezdettől fogva különösen sikeresek voltak egyre újabb értekezések kibocsátásában tartós öröme a kiadóknak, akik aztán megteremtették a protestáns tudományosság mítoszát, ami napjainkban elkápráztatott nagyon sok katolikus teológust, akiknek világosabban kellett volna látniuk.

Amint a protestantizmus sikerének egy részét a könyvtáraknak köszönhette, ugyanez igaz lett a francia forradalomra és a bolsevik forradalomra is. Napjainkban a szekularizmus virágzik a médiumokban, amelyek viszont számítanak az ember kielégíthetetlen kíváncsiságára. Az ember mértéktelenül kíváncsi volt már az édenkertben is, ami szörnyű következményekkel járt utódaira. Amikor napjainkban Pio Atya megjegyezte, hogy "a 'miért' kérdésének szokása romba döntötte a világot", meghökkentette az embereket, amit csak olyanok nem ismernek el, akik nem akarják meglátni a jót és a rosszat egyaránt ebben a kérdésben. Az emberiségre nézve szerencsétlenség, hogy az ilyen emberek sokkal nagyobb mentális területeket uralnak, mint valaha. Ebben a helyzetben a szentek, mint Pio Atya, csak hellyel-közzel tudnak hatást gyakorolni.

De mégis számos ilyen hatás van. Nem szabad elfelejteni, hogy amikor Pio Atya boldoggá- és szentté avatása öt éven belül megtörtént, amint a második milleneumot követte a harmadik, még a szekuláris médiumok is megjegyezték, hogy az *Oggi* olasz hetilap több példányt adott el az ő képével, mint Gina Lollobrigidaéval. A szentek megtartják letagadhatatlan vonzóerejüket még azokkal szemben is, akik jobban szeretnek lebegni a sötét áradások hullámaiban, feltéve, hogy több példányt adhatnak el újságjaikból.

Pio Atya 81 éves korában hunyt el 1968-ban, miután ötven évig hordta testében Krisztus öt sebének jeleit. Ezen öt évtized alatt stigmatizált volta dacolt minden orvosi és egyéb erőfeszítéssel, hogy természetes magyarázatot kapjon. Mindenekfölött legyőzte még az Egyházon belüli rosszindulatú bírálóit is, amilyen a híres P. Gemelli volt, egy ateista orvos, aki később ferences szerzetes és végül a milánói katolikus egyetem alapítója lett. Miután Don Luigi Orione (boldoggá avatva 1980-ban) azt mondta, hogy Pio Atya hiteles volt, XI. Piusz kedvező véleményt adott róla. Ismét egyszer, a pápák jobban bíztak a szentekben, mint a pusztán erkölcsös értelmiségiekben.

Akkorra, az 1920-as évek közepére, Pio Atya csodákat kezdett művelni nagy távolságokban. A távolba hatás, amely a fizikai világban lehetetlen (már Newton leleplezte, mint teljesen értelmetlent), a spirituális világban tény lett korábban nem tapasztalt mértékben, sőt dokumentálva az Egyház szentekről szóló évkönyveiben. A telefonok korában *telecsodákat* észleltek, a televízió előtt pedig *telemegjelenéseket*. Elég volt közvetíteni egy üzenetet telefonon Pio Atya egyik megbízható asszisztensének, és megtörtént a csoda. Időnként megelőzte a kérést egy kéthelyenlétezással. Apró részletekben olvasott olyan emberek elméjében, akiket korábban sohasem látott.

Számtalan ember ment San Giovanni Rotondoba, hogy közel lehessen egyujjas barna kesztyűvel fedett

kezeihez, sőt néhány szerencsés meg is csókolhatta azokat. A sebek, különösen a lábain levők, mindig fájdalmat okoztak neki, mert valóságos sebek voltak. A fájdalom, amit érzett, arra kényszerítette, hogy fordított irányban jöjjön le a lépcsőkről, az oltár lépcsőiről is. A csésze vér, amely kiszivárgott mindennap a mellkasából, az élettan törvényeivel szembeni ellentmondás maradt, különösen azért is, mert naponta nagyon kevés ételt vett magához. De tisztelete, a lelkekre tett hatással együtt, nem szűnt meg terjedni halála után. Az egész világon azok a csoportok, amelyek ápolták emlékezetét, a hit, remény és szeretet mindig friss szigeteinek a fölmerülését jelentik, és az Egyház iránti teljes lojalításban, mint az üdvösség egyedüli eszközében csúcsosodnak ki.

Pio Atya érintette az érinthetetleneket is. Mert biztosan ilyenek azok, aki az Önmegvalósítás Egyházához csatlakoznak. Egyik águkat egy indiai guru, Pramanansa Yogananda indította el. Ő aligha gyanította, hogy véletlen megjegyzésével láncreakciót indít el egy fiatal nőnél, aki tizenhat éves koráig a Church of Christ szertartásaira járt, mielőtt az "önrealizálást" választotta ennek a gurunak irányításával. A megjegyzés valójában Pio Atyáé volt. Szembe kerülve valakivel, aki azt kérdezte tőle, hogy valójában a világnak mire van szüksége, a szent azt válaszolta, hogy "az Isten szent félelmére", és gyengéden meglegyintette a kérdező arcát.

A nő, Diane, Ron Allen felesége, már negyvenes éveinek közepén volt, amikor sürgős szükségét érezte, hogy fölkeresse Pio Atyát, akinek megjegyzését húsz éves korában hallotta, de nem tudta elfelejteni. Aztán olyan sokat tanult Pio Atyáról, hogy elindított egy világszerte elterjedt hírlevelet róla. Ez a története az egyre újabb számtalan fajta sziget egyikének, amelyek folyamatosan fölmerülnek a vakmerő irányutatás tengerében. A legtöbb esetben ezek nem is jobbak, mint a régi tengerészek által használt fixpontos mérőeszközök. A sötét tengeren a szentek maradnak a csalhatatlan jelzőtüzek, amelyek olyan világosak, amilyen csak egy éles sugárnyaláb lehet.

Jövendő történészek sok először történt eseményt fognak följegyezni II. János Pál pápaságáról. Ő adott ki egy új katekizmust, a *Katolikus Egyház Katekizmusát*, és lerakta az alapjait a belőle készült kompendiumnak, amely kérdés–felelet formájával finom visszatérés volt a Vatikán II előtt használt katekizmushoz. Ő volt az első pápa, aki meglátogatta Mongóliát és fölállította ott az első katolikus egyházmegyét, hogy megkoronázza azt a missziós munkát, amely ott folyamatban volt már a tizenkilencedik század vége óta. Ezáltal biztosan nem akarta azt a látszatot kelteni, hogy Mongólia útban van ahhoz, hogy katolikus országgá alakuljon. Ő csupán a legfőbb alapot adta meg egy katolikus szigethez. II. János Pál nevezte ki az első római katolikus érseket Moszkvába, hogy rendszeres támogatást adjon sok katolikus csoportnak Moszkvában és Oroszországban. Ugyanezt tette Oslóban, annak az államnak a fővárosában, ahol a lutheranizmus államvallás, jöllehet csupán a népesség egy százaléka gyakorolja azt, más skandináv országokhoz hasonlóan.

Ezekkel a cselekedeteivel II. János Pál nagyban kiegyensúlyozta időnként meglepő ökumenikus gesztusait. De ahol messze túlmegy az ökumenizmus minden divatos fogalmán, az volt, amit, jöllehet csak arányaiban, legeredetibb első tettének tekintenének azok a jövendő egyháztörténészek, aki érzékenyek az Egyház fő jellemvonására, vagyis arra, hogy képes szenteket nevelni. Biztosan újdonságot vezetett be, amikor fölgyorsította a boldoggá- és szentté avatási eljárást többek között azáltal, hogy csökkentette mindkét esetben kettőről egyre a teljesen bizonyított csodák megkívánt számát. Pápaságának huszonhat éve alatt közel ötszáz személyt avatott szentté és több mint kilencszázat boldoggá. Valamennyi ilyen tettel erősítette a szigeteket, amelyek a szentek iránti tisztelet által élnek, és ez minden bibliaolvasásnál hatékonyabban élteti a Krisztus istenségébe vetett hitet. Továbbá II. János Pál ezt gyakran helyben, a megtisztelt személy országában tette. Ez pasztorális éleslátásról tanúskodó mesterfogás és természetfölötti fogás volt, bár természetes is, annak a politikai bölcsességnek megfelelően, hogy minden politika helyi.

Szöulban történt, hogy II. János Pál 1984. május 6-án 103 koreai vértanút avatott boldoggá. Ezáltal azonban nem Észak-Koreának, a Szovjetunió összeomlása után megmaradt gonosz hatalmak egyikének a bizalmát akarta megnyerni. Ha Vietnamba utazhatott volna, Ho Si Minh Városban 117 vietnami vértanút avatott volna szentté. Litvániába utazott, amint az lehetségessé vált, hogy első püspökét szentté nyilvánítsa. A Cseh Köztársaságban tett látogatását fölhasználta arra, hogy szentté avassa Jan Sarkandert, a tizenhatodik századi papot. És abban az évtizedben, amely megkísérelte Spanyolországban az Egyház ellenségeit gáncstalan lovagokként előléptetni, boldoggá avatott számtalan spanyol papot, apácát és világi hívőt, akiket hidegvérrel lötték agyon a lojalisták, naiv eszközei azoknak, akiknek fő lojalitása Sztálinhoz kapcsolódott. És boldoggá avatta a francia Terror sok vértanúját, leplezetlen nemtetszésére azoknak, akik akár Párizsban vagy bárhol Franciaországban nem látnak mást, csak jót és dicsőségeset a francia forradalomban.

II. János Pál pápasága alatt sor került egyes szentté avatásokra, amelyek ellen hangosan tiltakoztak olyan zsidók, akik a Katolikus Egyházba való áttérést nagyobb bűnnek tartják, mint a gázkamrák megtöltését hittestvéreikkel. Mert ez volt Jeruzsálem főabbijának a reakciója Párizs bíboros érsekének látogatására, aki még tizenéves korában tért át a katolicizmusra. Edit Stein boldoggá- és szentté avatását a zsidó önbecsülés elleni sértésnek kiáltotta ki a *The New York Times*. Hasonló szervek 1982-ben szentté avatása alkalmából nem hagytak követ követ annak bizonyítására, hogy az 1930-as években Maximian Kolbe antiszemita volt. Holott csak annyit tett, hogy rámutatott a nyilvánvalóra: hazájában, Lengyelországban a nyilvánosság zsidó kezekben

levő szervei az immoralitás reklámozásának frontvonalában voltak. A médiumok nézőpontjából a Katolikus Egyháznak nincs joga, hogy megvédje tanításának és erkölcsének alaptételeit. Ennek legújabb példája az, ami 2006. augusztus 6-án történt a CNN televízióban, amelyben ez a főcím futott: "A Katolikus Egyház keresztre feszíti Madonnát", akinek legújabb istenkáromlása az volt, hogy keresztre feszített állapotban jelent meg.

Faustina Kowalska nővér szentté avatásával 2000-ben II. János Pál emlékeztette nemcsak a lengyel katolikusokat, hanem az egész világ katolikusait, valójában magát a világot, hogy az, amire a világnak leginkább szüksége van, az az isteni irgalom. Azokat a katolikusokat, akik oly kevés ellenérzést mutatnak az abortusszal szemben, bizonyára megrázta, amikor II. János Pál boldoggá avatta Gianna Beretta Mollát, egy orvost és négy gyermek anyját, aki saját halálát választotta, amikor nem engedte meg, hogy egy késői abortusz, valójában egy élve született abortusz a saját testében történjék meg. És aztán ott volt báró Apor Vilmos magyar püspök boldoggá avatása, aki inkább hagyta, hogy szovjet katonák megöljék, minthogy azok hozzáférjenek a nőkhöz, akik püspöki rezidenciájának alagsorában kerestek menedéket. Ezzel a boldoggá avatással II. János Pál emlékeztette a magyarokat arra, hogy az élet igazi értékei messze a demokratikusan megválasztott kormányok fölött vannak, különösen akkor, amikor ezek vissza akarják fordítani az órát a szovjet időkbé, abban az üres reményben, hogy a gonosz hatalom valahogyan feltámadhat hamvaiból.

Mindezekkel a tetteivel, amelyekből itt csak néhány példát lehetett említeni, a Lengyelországból jött pápa félreérthetetlen elsőbbséget adott a teológia legmélyebb formájának, ami az Istenről szóló értelmes beszéd művészete. Ezáltal többet tett, mint kiegyenlítette túlzott türelmét az ésszerűtlen teológusokkal szemben, akik sokkal többet beszéltek a földi életről, mint a mennyeiről. Ily módon megerősítette az igazi kereszténység számtalan új szigetét, ahol semmi figyelmet sem fordítanak az "új" teológia badarságaira, de teljes figyelmet kapnak az erkölcsös, valójában szent életnek a normái. Mindennek a hatása teljes mértékben csak a mennyből lesz látható. Ennek fényében nem érthető földre felidézni egy megjegyzését a híres francia katolikusnak, Leon Bloy-nak, aki mintegy száz évvel ezelőtt azt mondta: az egyetlen szomorú dolog, amit egy emberi lény elkövethet, hogy nem lesz belőle szent.

A mi Urunk saját nevében apostolokat küldött, akiknek a valaha kibocsátott legfantasztikusabb kitöltetlen csekket adta: amit megköttek a földön, meg lesz kötve a mennyben is, és amit föloldotok a földön, föl lesz oldva a mennyben is. Szent Pétert dicsérve, Szent Bernát nagyon közel volt ahhoz a ponthoz, hogy kijelentse: Péter hangja a földön megelőzi Isten hangját a mennyben. Krisztus a Tizenegyet is megerősítette a kegyelemben, úgy, hogy tökéletes kiinduló pontjává váltak annak a láncnak, amelynek szemei, bár gyakran nem szentek, összetartoznak, mint egy szilárd szerkezet, váz, hogy úgy mondjuk, abban a legmagasabb szintű élő szervezetben, ami az Egyház. A szerkezet, mint váz, mint csontok együttese működött, amelyen belül képződhet csak a velő, a vörös vértetek egyedüli forrása, ami kizárólagos föltétele az igazi élő hús létezésének.

Ennek a szerkezetnek, a hierarchikus Egyháznak csak egyszer sikerült katolikusá tennie egy egész kontinentst. Európának el kellett veszítenie politikai és kulturális koherenciáját a Római Birodalom összeomlásával, mielőtt szüzföld lett az Egyház számára, amely katedrálisaival és apátságaival megannyi szilárd földet szolgáltatott, ahol a természetes és természetfölötti dolgok megkapaszkodhattak. A germán törzsek pogánysága nem volt olyan nagy kulturális hátrány az Egyház számára, mint a Római Birodalom pogánysága. Így lett Európa a hit és a hit Európa, míg sok késő-középkori katolikus nem Platon naturalizmusának az illúzióit, és kevéssel később a protestantizmus szubjektívizmusát választotta. Ennek a választásnak az utolsó fejleménye a modern demokrácia azon elhatározása volt, hogy érvényesüljön a szavazatok számbeli megoszlása, főként a rövidtávú kényelem érdekében. Ez a demokrácia XV. Lajos mondása szerint él: "Utánam az özönvíz", anélkül, hogy látná az áradat hullámain, amely őt már előnti.

Anglia elmulasztotta, hogy újból katolikus ország legyen, annak ellenére, amit Vianney Szent János jószolt Ullathorne-nak, Birmingham és Newman püspökének. A következő száz évben elért látványos nyereséget nagymértékben aláásta az utolsó ötven év. Newman boldoggá avatására nem került sor, mert, úgy látszik, kevés angol katolikus imádkozott buzgón csodákért. Egyesek még azt is gondolták, hogy Newmant boldoggá kellene avatni csodák nélkül is. Ez lenne, mondták, a boldoggá avatás angol útja. Angliát VIII. Henrik előtt a szentek földjének hívták, ma Európa legújogányabb országa. Nem fog fölgögyulni közülük született szentek nélkül. Látogató szentek, mint Domenic Barberi, nem elégségesek. Otthonnőtt szentek, mint Ignatius Spencer, Diana hercegnő távoli őse, szükségesekek.

Dél-Amerika nem a jámborság hiánya miatt, hanem más okból nem lett katolikus kontinens abban az értelemben, amint az Európával történt. De Mexikóban az Egyház különösen erős szigeteket hozott létre, amelyek ellenálltak az 1920-as és 1930-as évek szüntelen üldözéseinek, míg Észak nagy demokráciája tétlenül állt és hallgatott. Guadelupeban a modern időkben is történtek csodák, az egyik közülük az, amikor egy felrobbant bomba nem pusztította el a Juan Diego (boldoggá avatva 1990-ben) kőtényén benyomódott csodás képmást. Aztán más csodák jöttek, Krisztus ígéretének bizonyítékául, hogy aki hisz Benne, még nagyobb csodákat is fog művelni, mint amiket Ő tett. Ezen Krisztus megszakítatlan láncolatát értette a szenteknek, akik fő jellegzetessége csodák művelése azzal a gazdagsággal, ami csak a Katolikus Egyházban található. A csodák

olyan cselekedetek, amelyek által a természetfölötti konkrétan érinti a természetet, és szolgájává teszi azt, hogy az embert Isten szolgálatára készítse a szigeteken, amelyek mindig újra felbukkannak, amikor sötét földi viharok tombolnak körülöttük.

Valóban lehet, hogy az Egyház egyik legmegfelelőbb leírása, ha úgy tekintjük, mint olyan szigetek együttesét, amelyek nemcsak egymás mellé vannak helyezve, hanem szigorúan koherensek, dacolva az oceanológia és a geológia, de különösen a szekularista vallási tanulmányok, a szociológia és a politikai tudományok minden szabályával. Szóvivőik szótlanok maradtak, amikor több mint száz államfő gyűlt össze a Nagy János Pál gyászszertartására, aki kiemelkedően járult hozzá ahhoz, hogy a hit szigetei emelkedjenek föl az egész glóbuszon.

A nagy pápa élete végéig remélte, hogy a keresztény kultúra szökőárja bekövetkezik a tradicionálisan katolikus országokban. Ehelyett a keresztény üzenet elleni ellenségeskedés egyre inkább globális légkörré vált minden fiatalabb katolikus (hatvan évesek és fiatalabbak) nagy meglepetésére. Nem vették észre a különös kiegyensúlyozatlanságot a Vatikán II dokumentumaiban. Az Egyház és a mai világ viszonyáról szóló pasztorális konstitúcióban csak néhány sor (37. pont) van arról, hogy a világ ellenségeskedése az Egyházzal szemben soha sem fog megszűnni.

Az Egyház szigetvilág nem szelíd tengeri táj, helyenként örök napfényben fürdő kedves szigetekkel, mintha a Déli Tenger szigetvilágának mása lenne. Inkább mindig visszatérő viharok verik, időnként árapály hullámok csapdossák, esetenként vulkánkitörések veszélyeztetik. Mégis ez a szigetvilág tanúja egyre újabb szigetek felemelkedésének. Nagyon veszélyes lenne, ha lakóik elfelejtenék Mesterük szavait arról, hogy a tanítványok elkerülhetetlenül részesedni fognak megpróbáltatásaiban. Egy egyháztan, amely kivételeket ígér ezen megpróbáltatások alól, reménytelenül félrevezető vállalkozás, mert túl sok reményt hirdet.

Ezek a megpróbáltatások az egyedüli forrásai az örökké új vitalitásnak, amelynek nem az a célja, hogy a hívőnek a biztonság hamis érzését adja, hanem, hogy létüket örökre ostromállapotban tartsa. A hívőknek, a régi izraelitákhoz hasonlóan egyik kezükben vakoló kanalat, a másikban kardot tartva kell építeniük. De ezeknek az izraelitáknak az esetétől eltérően, az eszközöknek szigorúan spirituálisoknak kell lenniük. A katolikusok sokkal kevésbé lesznek tanácstalanok azzal kapcsolatban, ami folyamatban van, ha ebben a bibliai korban élénken eszükben tartják Szent Pál szavait, aki a testi fegyverzet egyes darabjaira hivatkozott, amikor a készenlétről beszélt. Az "új" egyháztannak több mint egy lapot kellene kölcsönöznie a régiből, ami lehet, hogy nem volt teljes, de nem keltett illúziókat az Egyház valódi állapotáról. A régi beszélhetett Newmannal egy második tavaszról, amely Angliában tanúja lenne új katolikus püspökségek dicsőségének, részesedve a régi székek dicsőségéből, de egyúttal hallaná Newman azon szavait is, amelyek szerint ez a tavasz angol tavasz lenne, a reménynek és a félelemnek, az örömmek és a szenvedésnek, a ragyogó ígéretnek és a bimbózó reménységnek az ideje, ezenkívül azonban az éles robbanásoké és hideg zuhanyoké és hirtelen viharoké. E tavaszban még vértanuk is újra szentelhetnék a talajt Istennek. Mint egy igazi szigetvilág, az Egyház örökre szigetek láncolata lesz, körülvéve megbízhatatlan áramlatokkal és gyakran viharos tengerekkel. Mint egész, az Egyház szigetvilág nemcsak fenn fog maradni, de az erőnek mindig friss jeleit is fogja mutatni, míg a pokol állkapcsai minden egyebet fölfalhatnak, kivéve az igazi Egyházat.